

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра туристичного бізнесу

Здано на кафедру

«___» _____ 2010 р.

Рег. № _____

«До захисту»

в. о. зав. кафедрою:

к.і.н., доц. Парфіненко А. Ю.

ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКОЇ ІНДУСТРІЇ В РЕГІОНІ

(бакалаврська робота)

Виконала:
студентка 4-го курсу
група УТ-42

Білоусова В.М.

Науковий керівник:
к.г.н., доцент

Грицак Ю.П.

Харків 2010

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	
РІВНЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКОЇ ІНДУСТРІЇ.....	5
1.1. Склад і структура туристської індустрії	5
1.2. Кількісні показники розвитку туристської індустрії.....	10
1.3. Допоміжний рахунок туризму	19
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКОЇ	
ІНДУСТРІЇ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	26
2.1. Стан інформаційної бази про туризм в Україні	26
2.2. Допоміжний рахунок туризму України	33
2.3. Розвиток туристської індустрії по областях України.....	39
2.4. Розрахунок індексів рівня розвитку індустрії туризму в регіонах	44
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Одна з найбільш значних, постійних і довгострокових тенденцій, що супроводжує формування й розвиток світового господарства, неухильний ріст впливу туризму як на світову економіку в цілому, так і на економіку окремих країн і регіонів. Стає очевидним перетворення туризму у велику самостійну галузь національної економіки, діяльність якої спрямована на задоволення специфічних потреб населення. Різноманіття цих потреб задовольняється не тільки туристськими підприємствами, але й підприємствами інших галузей, що обумовлює значення туризму як одного з факторів мультиплікативного впливу на розвиток економіки. Туризм є одним з факторів світових інтеграційних процесів, а туристський бізнес стає зараз значимим сектором економіки.

Розвиток системи туризму та окремих її компонентів, зокрема туристської індустрії, аналіз стану та тенденцій потребує окреслення комплексу показників такого розвитку. Для вирішення економічних задач регіонального розвитку туризму в умовах конкурентно-ринкової економіки і повноважень регіону, що розширилися, на сьогодні є актуальним визначення рівня розвитку туристської індустрії як в країні в цілому, так і в регіоні зокрема.

Дослідження туризму потребує розрахунку й аналізу кількісних показників, в основі яких лежать статистичні дані. Тому проблеми статистичного обліку є центральними в дослідженні рівня розвитку туристської галузі в країні й регіоні.

Метою бакалаврської роботи є оцінка рівня розвитку туристської галузі в регіонах України на основі статистичних даних, наявних в Україні в галузі туризму.

Для виконання поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- визначити склад туристської індустрії;

- вивчити розроблені методики оцінки рівня розвитку туристської галузі в регіоні;

- провести аналіз методів економічної оцінки результатів туристської діяльності на регіональному рівні;

- дослідити статистичну інформаційну базу України в галузі туризму;

- вивчити рекомендації з обліку туристської діяльності, розроблені статистичним відділом ООН;

дослідити рівень розвитку туристської індустрії по регіонам України.

Об'єктом даного дослідження є туристська індустрія в усім її різноманітті й взаємозв'язку компонентів, а також процеси економічної діяльності, що виявляють вплив на її розвиток.

Предметом дослідження є методика оцінки рівня розвитку туристської індустрії в регіоні.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків; містить 54 сторінки тексту, 1 рисунок, 1 таблицю, 5 додатків. Список використаних джерел налічує 22 найменувань літератури, 28 електронних публікацій.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКОЇ ІНДУСТРІЇ

1.1. СКЛАД І СТРУКТУРА ТУРИСТСЬКОЇ ІНДУСТРІЇ

Комерційна спрямованість туристських підприємств приводить до появи туристського й сервісного бізнесу, а також до створення спеціалізованої галузі по виробництву сувенірів і товарів туристського призначення. Ця обставина дозволяє виділити туризм і сервіс у самостійний комплекс туристсько-сервісних підприємств, сукупність яких являє собою туристську індустрію.

Існує безліч визначень індустрії туризму. Одне з перших і найбільш удалих було дано Конференцією ООН по торгівлі й розвитку в 1971 році. Згідно з ним туристська індустрія – це сукупність виробничих і невиробничих видів діяльності, спрямованих на створення товарів і послуг для подорожуючих осіб. Російські фахівці в області туризму М.Є. Немоляєва і Л.Ф. Ходорков вважають, що сучасна індустрія туризму – це група виробництв, що забезпечують задоволення потреб при тимчасовім переміщенні людей з будь-якою метою, крім занять професійною діяльністю, оплачуваної у відвідуваній країні.

На Уругвайському раунді ГАТТ було розроблене визначення туризму, яке містить у собі наступні види діяльності й послуги: діяльність туристських організацій – туроператорів і турагентів; більшість послуг пасажирського транспорту, включаючи оренду автомобілів і використання транспорту для екскурсій; засоби розміщення й харчування; рекреаційні, культурні, спортивні й інші розважальні послуги; додаткові (допоміжні) послуги, наприклад послуги гідів, організацію конгресів, страхування, пов'язані з туризмом фінансові послуги (кредитні картки, туристські чеки) і допоміжні служби, медичне обслуговування, торгівлю товарами туристського призначення й для використання туристами (безмитна торгівля, магазини в туристських центрах) [6].

Туристська індустрія характеризується наявністю суб'єктів (організатори й продавці туристського продукту) та їх контрагентів (виробники туристських послуг). Сучасна система туризму організаційно включає наступні господарюючі суб'єкти:

- фірми-виробники туристських послуг (лікарні, санаторії, здравниці, бази відпочинку, ділові консультації та ін.);
- фірми-туроператори, що розробляють, що й реалізують туристський продукт переважно на оптовій основі;
- фірми-турагенти, що виступають у якості продавців туристського продукту, сформованого туроператорами;
- спеціалізовані фірми, що надають послуги з розміщення (пансіонати, будинку відпочинку, мотелі, готелі, кемпінги та ін.);
- спеціалізовані підприємств харчування (ресторани, бари, кафе, їдальні й ін.);
- спеціалізовані транспортні підприємства (авіаційні підприємства, автопідприємства, залізничні відомства, підприємства морського й річкового транспорту і т.д.);
- підприємства торгівлі й торговельні фірми, що спеціалізуються на товарах для туристів;
- підприємства сфери дозвілля в туризмі (кіноконцертні зали, зали ігрових автоматів та ін.);
- рекламно-інформаційні туристські установи (рекламні агентства й бюро, інформаційно-туристські центри і т.д.);
- державні підприємства (національні, регіональні, муніципальні підприємства унітарного або акціонерного характеру, що займаються туризмом на комерційній основі) [19, с. 72-75].

Після прийняття Статистичною комісією в 1993 році Рекомендацій зі статистики туризму, опублікованих Оттавською конференцією, ЮНВТО та ОЭСР була розроблена концептуальна основа складання допоміжного

рахунку туризму, згідно з яким виділяють наступний перелік типових для туризму видів діяльності:

- Готелі й аналогічні заклади;
- Володіння другими будинками (умовне врахування);
- Ресторани й аналогічні заклади;
- Послуги залізничного пасажирського транспорту;
- Послуги дорожнього пасажирського транспорту;
- Послуги водного пасажирського транспорту;
- Послуги повітряного пасажирського транспорту;
- Допоміжні послуги в галузі транспорту;
- Здача в оренду транспортного устаткування;
- Туристичні агентства й аналогічні заклади;
- Послуги в області культури;
- Спортивні та інші рекреаційні послуги [50].

Таким чином, туристська індустрія являє собою сукупність засобів розміщення, транспортних засобів, об'єктів громадського харчування, розважального, пізнавального, ділового, оздоровчого, спортивного й іншого призначення, організацій, що здійснюють екскурсійні послуги й послуги гідів-перекладачів. Туристська індустрія володіє солідною матеріально-технічною базою, забезпечує зайнятість великої кількості людей і взаємодіє майже з усіма галузями народногосподарського комплексу.

Продукція туристкою індустрією – це туристські товари й послуги, які виробляються для задоволення потреб туриста, що виникають у процесі туристською поїздки й необхідних для забезпечення цієї поїздки. Характерною рисою індустрії туризму є те, що вона поєднує в собі підприємства, що роблять як матеріальні (товари), так і нематеріальні продукти (послуги). Цим пояснюється особливість і складність економіки індустрії туризму. Тобто продукція туристкою індустрією складається з матеріальних й нематеріальних товарів, але основою її, безумовно, є нематеріальна складова – послуга.

Можна привести наступну класифікацію підприємств, що виробляють продукти й послуги для туристів:

- первинні – призначені безпосередньо для обслуговування туристів (санаторії, пансіонати, турбази й т.п.). В умовах замкненого туристського й курортного центру майже всі підприємства, що перебувають на даній території, належать до цієї категорії;

- вторинні – призначені для обслуговування переважно туристів, хоча їх послугами можуть користуватися й місцеві жителі (підприємства громадського харчування, культурні заклади й т.п.);

- третинні – як правило, призначені для обслуговування місцевих жителів, але їх послугами також можуть користуватися для задоволення своїх потреб і туристи (суспільний транспорт, пошта й т.п.) [19, с 74].

Якщо туристську індустрію розглядати в більш широкому плані, то це – самостійний народногосподарський комплекс, тому що крім перерахованих вище суб'єктів, які безпосередньо пов'язані з туризмом, у неї входять і різні спеціалізовані підприємства, що не мають яскраво вираженого туристського характеру. До таких галузей належать пасажирський транспорт з його розгалуженою мережею технічних служб, транспортне машинобудування й автомобілебудування, паливна промисловість, капітальне й дорожнє будівництво, виробництво сувенірів, харчова промисловість, багато галузей сільського господарства і т.д. , а також сфера послуг, якими користується турист. З економічної точки зору туристська індустрія – це виробничо-майновий комплекс, що поєднує матеріально-технічну базу, сировину й робочу силу.

Туристська індустрія взаємодіє з усіма галузями економічного комплексу. Вона спирається на матеріально-технічну базу, яка є основою розвитку організованого туризму.

До матеріально-технічної бази туризму належать: туристські фірми, готелі, туристські бази, підприємства харчування й торгівлі, автотранспортні

підприємства, пункти прокату туристського спорядження й реманенту, бюро реалізації туристських путівок, контрольно-рятувальні служби (пости), туристські клуби, станції й т.п.

В основу класифікації об'єктів матеріально-технічної бази туризму покладено три основні ознаки:

- види наданих послуг;
- економічні елементи;
- види власності господарюючих суб'єктів (рис. 1.1).

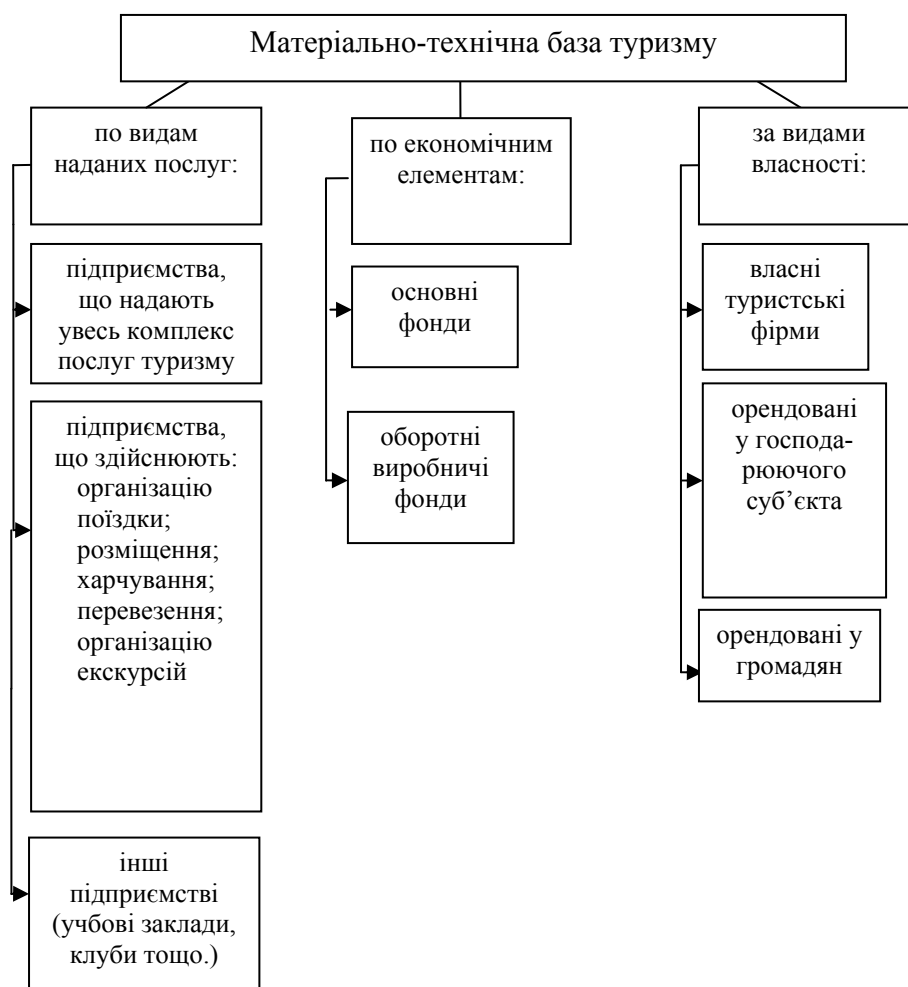

Рис. 1.1. Класифікація об'єктів матеріально-технічної бази туризму [11, с. 36]

У цілому туристська індустрія спирається на базу природних ресурсів. Така база повинна бути привабливою (атрактивною) для відпочиваючих, переважно володіти недоторканою природою. Природні території повинні бути відповідних розмірів для запобігання перенаповнення туристами, бути

захищені від різних ризиків, таких як забруднення, отруєння рослинами, наявність небезпечних тварин, комах. Розвиток туризму повинний відбуватися в місцевостях, вільних від стихійних лих [11, с. 34-35].

1.2. КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКОЇ ІНДУСТРІЇ

Перспективним фактором розвитку економіки регіону є сфера туристських послуг, під якою розуміється не тільки суто туристська діяльність, але й увесь пов'язаний з нею комплекс галузей і видів праці. Туризм, з одного боку, розвивається на основі збільшення вільного часу, підвищення якості життя населення, росту сфери послуг у цілому, у з іншого боку – є потужним каталізатором розвитку регіонального комплексу. Розвиток сфери туризму стимулює розвиток регіональної інфраструктури, сполучених галузей, сприяє росту рівня життя населення регіонів, створенню робочих місць, збільшує доходи в економіці й бюджеті регіону, сприяє збереженню природної й культурної спадщини. Наявність багатого культурного й природного потенціалу дозволяє регіонам завойовувати серйозні позиції на світовому туристському ринку при обов'язковій умові – проведенні активної регіональної політики в області розвитку туризму.

Керування сферою туристських послуг припускає науково обґрунтовану соціально-економічну оцінку розвитку туризму, а також оцінку його впливу на економічний розвиток регіону. Для оцінки економічного ефекту туризму у світовій практиці застосовується ряд методів і методик, від методу експертних оцінок до комплексних математичних моделей. Ці дослідження суттєво різняться між собою як по якості, так й по точності. Крім того, їх практичне застосування дуже утруднене недоліком достовірних статистичних даних і значним числом необхідних показників.

Комплексна оцінка соціально-економічного розвитку й керування сферою туристських послуг у регіоні – актуальне, але малодосліджений напрямок сучасної наукової діяльності.

У сучасному світі туризм є однією з найбільших, високоприбуткових сфер, що й найбільше динамічно розвиваються, економіки. Його пряме, непрямий або опосередкований вплив на економіку в плані створення доданої вартості, збільшення зайнятості й регіонального розвитку є незаперечним й вимагає відповідної економічної оцінки.

Існуюча в цей час в Україні сукупність статистичних даних в області туризму й підходи до виміру кінцевих результатів туристської діяльності не дозволяють досить точно оцінити величину туристського продукту. Особливо гостро ця проблема стоїть на регіональному рівні.

На сьогоднішній день деякі вчені займаються проблемами оцінки рівня розвитку туризму в країні або регіоні. Однак уже створені методики дозволяють тією чи іншою мірою оцінити розвиток туристської галузі в регіоні або в країні в цілому. Розроблені методики мають між собою істотні відмінності. Одні з них відрізають тільки економічні показники, не враховуючи законодавчу базу туризму, людські й туристські ресурси, інші оцінюють тільки природно-ресурсний потенціал території. Виходячи з оцінки рівня розвитку туризму в країні або регіоні, визначається конкурентоспроможність туристської галузі [17].

В. О. Квартальнов для оцінки рівня розвитку туризму в країні або регіоні виділяє наступні показники:

- обсяг туристичного потоку;
- середню величину туристських витрат у добу;
- стан і розвиток матеріально-технічної бази;
- показники фінансово-економічної діяльності туристської фірми;
- показники розвитку міжнародного туризму.

Туристський потік – це постійне прибуття в країну туристів. Обсяги туристських потоків характеризуються наступними показниками:

- загальна кількість туристів, у тому числі організованих і самодіяльних;

- кількість туроднів (кількість ночівель, койко-днів);
- середня тривалість перебування туристів у країні або регіоні.

Кількість туроднів визначається шляхом множення загальної кількості туристів на середню тривалість перебування одного туриста в країні або регіоні.

Показники, що характеризують стан і розвиток матеріально-технічної бази туризму, визначають її потужність у даній країні або регіоні. До них належать:

- ліжковий фонд будинків відпочинку, пансіонатів, турбаз, готелів, санаторіїв і т.п., а також число ліжок, надаваних місцевими жителями;
- число місць у торговельних залах підприємств харчування для туристів;
- число місць у театрах, відведених для туристів;
- число місць у водолікарнях, відведених для туристів і т.д.

Потужність ліжкового фонду можна визначити, склавши число койко-місць цілорічного використання, помноживши на кількість днів у році, і число койко-місць сезонного використання, помноженого на число днів їх використання.

До показників фінансово-економічної діяльності туристської фірми відноситься:

- обсяг реалізації туристських послуг (виручка від реалізації послуг туризму);
- показники використання робочої сили (продуктивність праці, рівень витрат на плату праці та ін.);
- показники використання виробничих фондів (фондовіддача, оборотність обігових коштів і ін.);
- собівартість послуг туризму;
- прибуток;
- рентабельність;

– показники фінансового стану туристської фірми (платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість, валютна самооплатність та ін.).

До показників, що характеризують рівень розвитку міжнародного туризму належать:

- кількість виїзних туристів;
- кількість туроднів по іноземних туристах;
- сумарні грошові витрати, зроблені туристами за час закордонних поїздок [11, с. 145-148].

Всесвітнім економічному форумом була запропонована методика сегментації країн миру на підставі індексу конкурентоспроможності в області подорожей і туризму (ТТСІ). Дана методика дозволяє оцінити привабливість країн для розвитку саме туристської галузі.

Індекс конкурентоспроможності в області подорожей і туризму (ІКПТ) був розроблений у рамках співробітництва Всесвітнього економічного форуму в галузях авіації, подорожей і туризму. Його метою є оцінка тих факторів і заходів, які використовуються країнами для підвищення привабливості туристської галузі. Робота над складанням індексу велася в тіснім співробітництві Всесвітнього економічного форуму із провідними міжнародними організаціями – Міжнародною авіатранспортною асоціацією (IATA), Всесвітньою туристською організацією (UNWTO), Міжнародною радою по подорожах і туризму (WTTC) і за підтримки міжнародної консалтингової компанії Booz Allen Hamilton.

Індекс конкурентоспроможності туристської галузі засновано на використанні трьох груп факторів, які визначають конкурентоспроможність останньої. Ці групи становлять три субіндекса ІКПТ, які, у свою чергу, розпадаються на складові:

- система керування – фактори й заходу, які залежать від політики уряду й перебувають у компетенції влади (політичні норми й правила, екологічні можливості, безпека й захищеність, здоров'я й гігієна, пріоритетність туризму);

– ділове середовище й інфраструктура – становлять основу економіки країни (інфраструктура авіатранспорту, наземна транспортна інфраструктура, інфраструктура туризму, інфраструктура зв'язку, цінова конкурентоспроможність туристської індустрії);

– людські, природні й культурні ресурси – історико-культурне надбання країни (людські ресурси, схильність до туризму, природні ресурси, культурні ресурси).

Кожна зі складових індексу конкурентоспроможності розпадається на індикатори, загальне число яких в останньому звіті Всесвітнього економічного форуму про Глобальну конкурентоспроможність подорожей і туризму склало 72. Складові субіндексів обчислюються як середні арифметичні величини по 14 блоках, які складаються з фактичних кількісних і аналітичних показників, по шкалі від 1 до 7. Після повного аналізу всіх індикаторів країні присуджується місце, залежно від отриманих результатів [9, с. 4-8, 20, с. 50-53].

Методика, запропонована рядом міжнародних і національних організацій – ООН, Всесвітнього банку, Міжнародної організації праці, ЮНВТО, Всесвітньої ради по подорожах і туризму, національних туристських адміністрацій і статистичних урядів, дозволяє оцінити економічний внесок міжнародного туризму.

Вивчення міжнародних і національних статистичних джерел, а також відповідної вітчизняної й закордонної літератури дозволило розробити систему з 12 показників, що дають більш-менш повну картину стану ринку міжнародного туризму країні. Ця система складається з 4-х груп показників.

Перша група – загальні показники соціально-економічного розвитку: індекс розвитку людського потенціалу. Це визнаний на Заході інтегральний показник соціального розвитку. З початку 1990-х рр. він широко використовується Програмою розвитку ООН (ПРООН) у міждержавних зіставленнях. На відміну від чисто економічних оцінок, наприклад, валового внутрішнього продукту на душу населення, він містить комплексну оцінку

рівня і якості життя, від яких залежить туристська активність населення країни.

Друга група – показники туристського попиту. Ця група індикаторів є самою численною. Друга група включає п'ять показників:

- коефіцієнт туристського прибуття;
- частка країни в загальному обсязі туристських прибуттів у світі;
- коефіцієнт туристського вибуття;
- частка країни в загальному обсязі туристських вибуттів у світі;
- частка витрат на рекреацію в бюджетах домашніх господарств.

Туризм взагалі й міжнародний зокрема можна розглядати як різновид міграції населення, а туристські потоки – як реалізований туристський попит. Коефіцієнт туристського прибуття розраховується як відношення числа прибулих іноземних туристів у країну за рік до середньорічної чисельності її населення. За аналогією коефіцієнт туристського вибуття визначається як відношення числа туристів, що виїхали із країни, до середньорічної чисельності населення. Обом показникам виражаються в проміллі (‰) і характеризують рівень явища розраховуючи на 1000 людей.

Отримана в такий спосіб картина інтенсивності туристської міграції доповнюється двома іншими показниками: часток країни на світовому ринку в'їзного й виїзного туризму, які відбивають просторову концентрацію туристського попиту.

Частка витрат на рекреацію в бюджетах домашніх господарств є важливим вартісним показником, що характеризують споживчу поведінку населення на ринку туризму. Чим вище рівень матеріального добробуту домогосподарств в Україні, тем більша частка витратної частини сімейних бюджетів іде на придбання непродовольчих товарів і послуг, включаючи туризм. Показник виявляє територіальні відмінності в туристському споживанні.

Третя група – показники туристської пропозиції. Ця група полягає їх двох збалансованих показників:

- щільність засобів розміщення в країні (кількість місць у готелях і аналогічних засобах розміщення на 1 кв. км.);
- частка країни в загальному готельному фонді світу.

Якість умов відпочинку населення значною мірою визначається рівнем розвитку туристської інфраструктури. Частка кількісної його оцінки вводяться показники насиченості тієї або іншої території установами й організаціями відпочинку й туризму. Інформативно коло цих показників забезпечене існуючою системою обліку тільки в частині засобів розміщення. Шукані величини були отримані зі статистичних джерел Всесвітньої туристської організації шляхом найпростіших розрахунків: як відношення абсолютної величини готельного фонду, що міститься в довідниках, на площу країни.

Четверта група – показники значимості міжнародного туризму в економіці країни. До них належать:

- частка доданої вартості, створеної в міжнародному туризмі (у відсотках від ВВП країни);
- частка зайнятого в міжнародному туризмі населення (у відсотках від загального числа зайнятих у країні);
- частка інвестицій у міжнародний туризм (у відсотках від загального обсягу інвестицій в економіці країни);
- частка туристських послуг у загальному обсязі експорту країни (у відсотках) [50].

Доктор економічних наук Ткаченко Т.І. у своїй монографії основними індикаторами розвитку туризму на національному рівні використовує абсолютні (натуральні, вартісні) та відносні економічні показники. Останні співвідносять з показниками, що вимірюють обсяги національного виробництва суспільного продукту. Статистична служба ООН рекомендує

використовувати такий показник як ВВП. З цим показником співвідносять показники доходу туристичних підприємств від туризму з певними корегуваннями.

До показників-індикаторів розвитку туризму на національному рівні Ткаченко Т.І. відносить наступні показники (за рекомендацією статистичної служби ООН):

- частка туризму у макроекономічних показниках країни: валовому внутрішньому продукті, валовому національному доході, доходах від експорту;
- частка туризму у зовнішньоторговельному обороті;
- сальдо платіжного балансу по статті «Подорожі» характеризує перевищення експорту над імпортом туристичних послуг;
- темпи зростання платежів туристичних підприємств до бюджету;
- рівень зайнятості населення у туризмі.

Здатність туризму сприяти економічному розвитку найбільш очевидна при вивченні впливу додаткових витрат туристів у дестинації, що сприяє одержанню доходів, забезпеченню зайнятості та отримання інших різноманітних вигод економікою приймаючої країни. З метою відображення всіх форм впливу розвитку туризму на соціально-економічні процеси в суспільстві в економічній теорії і практиці використовують коефіцієнт мультиплікатора [18, с. 164-172].

Теорію питання та методологію щодо визначення туристичного мультиплікатора найбільш глибоко висвітлено у працях вчених К. Купера (Данія), М. Клемента (США), В. Квартальнова, І. Зоріна, В. Гуляєва (Росія). Його прикладне значення підкреслюється в документах ООН з питань сталого розвитку туризму, програмах розвитку туризму окремих країн.

Концептуальною основою мультиплікатора доходів від туризму є положення про те, що прямий вклад грошових коштів в економіку країни-дестинації у вигляді туристських витрат сприяє збільшенню доходів підприємств-постачальників послуг для туристів. Доходи підприємств,

отримані в цих галузях економіки завдяки туристським витратам, називаються прямими доходами, а вплив туризму – впливом прямої дії. Абсолютні значення мультиплікаторів прямої дії при цьому мають суттєві розходження на національному та регіональному рівнях.

Частину отриманих підприємствами-виробниками у сфері туризму додаткових доходів спрямовують на нагромадження, а частину, що залишається – на поповнення запасів, а також розподіляють серед працівників цієї сфери у вигляді заробітної сплати. Ці доходи називаються непрямими доходами, а вплив туризму – впливом непрямой (опосередкованої) дії.

Для оцінювання значення розвитку туризму в економіці країн механізми його регулювання повинен бути заснований на методології вибору типу мультиплікатора та методиці розрахунку кожного з них. Головними типами мультиплікаторів є такі: мультиплікатор комерційних угод, мультиплікатор доходу, мультиплікатор обсягу випуску продукції, мультиплікатор зайнятості, мультиплікатор дохідних статей бюджету.

Визначення розміру туристичних мультиплікаторів можна здійснювати за допомогою чотирьох основних моделей: класичної теорії Кейнса; «ad hoc» (модель розроблена А. Арчером і Дж. Оуеном); витрати і продуктивності; динамічної.

Коефіцієнти мультиплікаторів можуть бути взяті за основу при обґрунтуванні та прийнятті політичних рішень та державному та місцевому рівнях щодо пріоритетів розвитку туризму, реструктуризації місцевої економіки, цілей планування і реалізації туристичної політики. Найбільш поширено використовується при цьому мультиплікатори доходу, продажу та зайнятості в туризмі.

У літературі не сформоване єдиного підходу до визначення критеріїв і показників. Однак необхідність розробки системи як критеріїв, так і показників зізнається багатьма фахівцями. У першу чергу цікаві якісні й кількісні характеристики властивостей, станів туристських об'єктів і

процесів. У широкому змісті до них належать демографічні, економічні, соціально-культурні й інші показники. Якісні показники фіксують наявність або відсутність певних властивостей, кількісні – засіб їх вираження й розвитку. Так, економічна ефективність розвитку туризму на мікрорівні підприємства, регіону характеризується системою економічних показників, які відбивають кількісний обсяг реалізації туристських послуг та їх якісну сторону.

Критерії й показники ефективності туристської діяльності дозволяють адекватно створювати систему надання туристських послуг населенню, а також оцінити поточний стан фінансово-господарчої діяльності й виявити економічні резерви [11].

В Україні недостатньо розвинена система вартісних і натуральних кількісних оцінок і прогнозування величини туристської діяльності на національному, регіональному рівнях. Відсутність таких даних перешкоджає розробці повноцінних програм регіонального економічного розвитку, особливо для регіонів, що спеціалізуються на туризмі [14].

1.3. ДОПОМІЖНИЙ РАХУНОК ТУРИЗМУ

Туризм визначається як діяльність осіб, які подорожують і здійснюють перебування в місцях за межами їх звичайного середовища, протягом періоду, що не перевищує одного року підряд, з метою відпочинку, діловими й іншими цілями, незв'язаними із заняттям діяльністю, оплачуваної із джерела у відвідуванім місці. Туризм є видом діяльності, масштаби якого як економічного й соціального явища за останні чверть століття суттєво розширилися. Однак статистична інформація про характер, розвиток і наслідки туризму ґрунтується у своїй більшості на статистиці прибуттів і днів перебування, а також на даних платіжного балансу, які не охоплюють повністю туризм як економічне явище. Внаслідок цього уряду, ділові кола й громадяни можуть не одержувати точної інформації, необхідної для

проведення діючої державної політики й здійснення ефективної підприємницької діяльності. Особливий дефіцит спостерігається в інформації про ту роль, яку туризм відіграє в національній економіці різних країн миру, у зв'язку із чим відчувається гостра необхідність у достовірних даних щодо масштабів і значимості туризму.

У цей час все більше уваги приділяється тієї ролі, яку туризм відіграє або може зіграти в економіці прямо, непрямим образом або шляхом опосередкованого впливу в плані створення доданої вартості, забезпечення зайнятості, особистого доходу, державного доходу і т.д.

Протягом ряду років позначилась необхідність поглиблення розуміння економічних результатів від туризму, і ряд країн і міжнародних організацій беруть участь у розробці методів оцінки його економічної значимості.

Зокрема, змінився характер даних про туризм, необхідних як для державного, так й для приватного сектору. Окрім кількісної інформації про потік туристів, такий, як число прибуттів і днів перебування, і інформації описового характеру про умови, у яких проводяться приймання й обслуговування туристів, країни в цей час потребують надійної інформації й показників для підвищення вірогідності оцінок, що стосуються економічного значення туризму. Дані повинні відповідати наступним вимогам:

- вони повинні бути статистичними по характеру й готуватися на регулярній основі, тобто не тільки у вигляді одноразових розрахунків, але й у якості поточних статистичних процесів, що поєднують базові розрахунки з більш гнучкими видами використання показників для підвищення корисності одержуваних результатів;

- розрахунки повинні опиратися на надійні статистичні джерела, у яких відслідковуються туристи й виробники послуг, можливо, з використанням незалежних процедур;

- дані повинні бути порівнянні в часі в рамках однієї й тієї ж країни, порівнянні по країнах, порівнянні з даними по інших галузях економічної діяльності;

— дані повинні бути внутрішньо послідовними й представлятися в макроекономічних рамках, що визнаються на міжнародному рівні.

Необхідні дані охоплюють наступні головні області:

- аналіз попиту, створюваного різними видами туризму (у межах однієї країни, з іншої країни або в іншу країну), які класифікуються згідно з характеристиками самих туристів, їх маршрутів і придбаних товарів і послуг;
- вплив такої пропозиції на базові макроекономічні змінні відповідної країни, зокрема на функції виробництва й взаємозв'язки
- між різними видами діяльності, які є основою для аналізу впливу;
- опис характеру зайнятості й робочих місць, нагромадження капіталу й нефінансових інвестицій;
- імпорт і експорт, а також вплив на платіжний баланс;
- вплив на державні доходи, створення особистого й підприємницького доходу.

Основними товарами й послугами, споживаними туристами, є транспорт, засоби розміщення, харчування й розваги, які в широкому змісті можна вважати типовими для туризму. Залежно від туристичного маршруту, мети поїздки й індивідуальних особливостей кожного туриста вони можуть досить різнитися за своїм характером, якості й кількості. При вивченні туризму всі ці елементи слід брати до уваги на регулярній і систематичній основі.

Допоміжний рахунок туризму (СНР) був розроблений у рамках Системи національних рахунків, розробленої в 1993 році, які містять концепції, визначення, класифікації, правила обліку, рахунку й таблиці для складання всеосяжної, комплексної основи для розрахунків показників виробництва, споживання, інвестицій капіталу, доходів, запасів і потоків фінансового й нефінансового багатства й інших відповідних економічних змінних.

У рамках СНР 1993 року детальний аналіз конкретного виду попиту може бути представлений в зв'язку із пропозицією відповідних товарів і послуг тієї або іншої економіки. Однак споживання, здійснюване туристами,

не обмежується набором заздалегідь певних товарів і послуг, зроблених у заздалегідь певних галузях. Особливе місце туризму визначається не стільки тим, що саме здобувається, скільки тимчасовим характером положення, у яким виявляється споживач: він перебуває поза своїм звичайним середовищем; він подорожує або перебуває в тому або іншому місці з метою, не пов'язаних із заняттям діяльністю, оплачуваної із джерела у відвідуванні місці, і саме ця характерна риса відрізняє його від будь-якого іншого споживача. Ця характеристика споживача не знаходить відбиття в основній структурі національних рахунків, у якій учасники угод класифікуються згідно (відносно) постійним характеристикам, однієї з яких є країна проживання або місце проживання.

Для таких випадків у СНР 1993 року пропонується використовувати так званий допоміжний рахунок, який додається до основної структури Системи національних рахунків і в більшому або меншому ступені має подібні із цією основною структурою базові концепції, визначення й класифікації.

Фундаментальна структура допоміжного рахунку туризму базується на загальній рівновазі в економіці між попитом на товари й послуги, які створюються туризмом і їх пропозицією. В основі побудови допоміжного рахунку туризму (ДРТ) закладені ідеї докладного аналізу всіх аспектів попиту на товари й послуги, які в економіці можуть бути пов'язані з туризмом, відстеження оперативного зв'язку із пропозицією таких товарів і послуг у рамках тієї ж економіки, а також установлення того, як ця пропозиція зіставляється з іншими видами економічної діяльності.

Створюваний туризмом попит охоплює величезну різноманітність товарів і послуг, основне значення в яких належить транспорту, засобам розміщення й харчуванню. Деякі із цих послуг, наприклад проживання в другому будинку (будинку для відпочинку) з метою туризму або транспортування власним автотранспортом, можуть у значній мірі проводитися за власний рахунок.

Повний допоміжний рахунок туризму буде забезпечувати наступне:

- макроекономічні агрегировані показники для опису масштабів і економічного значення туризму, такі як додана вартість і валовий внутрішній продукт (ВВП), створювані туризмом, що відповідають аналогічним агрегированим показникам як для економіки в цілому, так і для інших видів продуктивної діяльності, що й представляють інтерес функціональних областей;

- докладні дані про споживання, здійснюване туристами, і про те, наскільки це споживання забезпечується вітчизняною пропозицією й імпортом, включені в таблиці, які є похідними від загальних таблиць ресурсів і використання в національних рахунках, як у поточних, так і в постійних цінах;

- докладні рахунки виробництва галузей туризму, включаючи дані про зайнятість, зв'язки з іншими видами продуктивної економічної діяльності й нагромадженні капіталу;

- базову інформацію, необхідну для розробки моделей економічного впливу туризму (на національному й наднаціональному рівнях), для підготовки аналізу ринку туризму і т.д.;

- зв'язок між економічними даними й іншої невагтисною інформацією про туризм, такий як число прибуттів, тривалість перебування, мета поїздки, види транспорту і т.д.

При застосуванні рекомендацій СНР 1993 року до сектору туризму з метою провести розмежування між типовими й суміжними продуктами необхідно керуватись наступними прагматичними критеріями

Типові туристські продукти – продукти, які в більшості країн під час відсутності відвідувачів можуть припинити своє існування в значимих обсягах або рівень споживання яких буде значно нижче й по яких представляється можливим одержати статистичну інформацію.

Суміжні туристські продукти – залишкова категорія, включає продукти, певні в конкретній країні як специфічні туристські, але для яких ця властивість не зізнається в усі інших країнах.

Специфічні туристські продукти – сума двох попередніх категорій продуктів.

До типових туристських продуктів належать:

1. Послуги з розміщення

1.1 Послуги готелів і інших засобів розміщення

1.2 Послуги других будинків за власний рахунок або безкоштовно

2. Послуги підприємств громадського харчування

3. Послуги пасажирського транспорту

3.1 Міжміські перевезення залізничним транспортом

3.2 Перевезення дорожнім транспортом

3.3 Перевезення водним транспортом

3.4 Перевезення повітряним транспортом

3.5 Допоміжні послуги, що ставляться до пасажирського транспорту

3.6 Здача в оренду пасажирського транспортного встаткування

3.7 Технічне обслуговування й поточний ремонт пасажирського транспортного встаткування

4. Послуги туристичних агентств, туроператорів і екскурсиводів

4.1 Послуги туристичних агентств

4.2 Послуги туроператорів

4.3 Інформаційне забезпечення туристів і послуги екскурсиводів

5. Послуги в області культури

5.1 Виконавське мистецтво

5.2 Діяльність музеїв та інші послуги в області культури

6. Рекреаційні послуги та інші послуги в області розваг

6.1 Спортивна діяльність і послуги в області аматорського спорту

6.2 Інші послуги в області розваг і відпочинку

7. Різні туристські послуги

7.1 Фінансові послуги й страхування

7.2 Інші послуги зі здачі в оренду товарів

7.3 Інші туристські послуги

Список переліку специфічних туристських продуктів включає 170 найменувань. Основна мета переліку специфічних туристських продуктів – домогтися міжнародної порівнянності при проведенні економічного аналізу туризму. Крім того, цей перелік слід використовувати в якості довідкового матеріалу країнам, що бажають розробити власний перелік специфічних туристських продуктів.

Перелік специфічних туристських продуктів складений на основі Класифікації основних продуктів, версії 1.0, і в необхідних випадках розширений для цілей аналізу туризму. Були розглянуті також інші класифікації, такі як Класифікація індивідуального споживання по цілям (КІСЦ), Статистична класифікація продуктів по видах діяльності (КПВД) Європейського союзу, класифікація, запропонована ОЄСР для аналізу туризму, а також деякі переліки, розроблені з тою ж метою різними країнами [50].

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКОЇ ІНДУСТРІЇ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

2.1. Стан інформаційної бази про туризм в Україні

Проблеми статистичного обліку є центральними в дослідженнях туризму. Необхідність статистичного вивчення туризму обумовлена потребою в одержанні об'єктивної й достовірної інформації про стан і розвиток галузі й оцінки її внеску в загальну величину валового регіонального продукту.

У цей час статистика туризму, охоплюючи велике коло питань, ведеться з метою оцінки внеску в економіку регіону, зокрема, його впливу на платіжний баланс, виявлення основних напрямків і тенденцій розвитку туризму для планування його матеріально-технічної бази, проведення маркетингових досліджень і просування туристського продукту до потенційних споживачів.

У практиці статистики питання статистики туризму вивчені погано, хоча відомі роботи в цій області російських і українських вчених О.В. Нікіфорова, Г.А. Папіряна, Г.В. Ковалевського, Е.Н. Кайлюка, Р.С. Ладиженської [7].

Головна проблема інформаційної бази туризму – порівнянність баз даних. Вона припускає можливість порівняння інформації з метою виявлення тенденцій, закономірностей розвитку туризму в окремих регіонах; змін, що відбуваються в ньому, у просторі й у часі; оцінки співвідношення величин однойменних показників, що належать до різних країн і між регіонами в межах однієї країни тощо. Статистичні дані часто виявляються непорівнянними в силу відмінностей їх методики розрахунків або одиниць виміру.

Інша проблема в обліку туризму – відсутність повної й детальної статистичної інформації. У цей час жодна держава не веде систематичного спостереження за туризмом у повному обсязі. У статистику туристських

потоків інформація про екскурсійні й ділові короткострокові поїздки носить фрагментарний характер. Статистика туристських витрат також не є вичерпною. Важливою проблемою залишається своєчасність надання інформації, оскільки учасники ринку – туристські фірми, готельні підприємства, санаторно-курортні установи проводять договірну кампанію й починають продажі раніше, чим надходять статистичні дані про поточну кон'юнктуру ринку й результати попереднього сезону.

В Україні недосконала методологія оцінки ринку туристських послуг, немає єдиної системи статистичних показників ринку туристських послуг. Самий істотний недолік галузі туризму – відсутність стабільної, зрозумілої й уніфікованої в міжнародному масштабі інформаційної бази, що стосується економічного впливу туризму. Вузькість інформаційної бази, відсутність методологічної єдності й порівнянності з показниками інших галузей привели до недооцінки економічної ролі туризму.

Статистичним обліком в туризмі досліджується два взаємозалежні потоки інформації. Один потік визначає попит на туристські послуги з боку споживачів. Вивчається інформація про соціально-економічний склад споживачів туристських послуг, у тому числі їх орієнтації й переваги, обсяг і частота споживаних послуг, можливі туристські витрати. Проводиться аналіз бюджетів часу населення, де визначаються обсяг вільного часу, пріоритетні види й напрямку відпочинку й дозвілля. Споживані послуги диференціюються по соціально-демографічних групах населення. По окремих групах населення, наприклад з різним рівнем платоспроможності й віку, виявляються якість і частота споживаних туристських послуг, переваги й наміри.

Інший потік інформації визначає пропозиція туристських ресурсів і туристських послуг. Туристські ресурси умовно підрозділяються на природні, історичні, соціально-культурні. До туристських послуг належать послуги з розміщення, екскурсійні, транспортні, медичні, фінансові, послуги зі страхування, забезпеченню безпеки й ін. [15].

Джерелами інформації в туризмі в Україні виступають:

- статистична звітність державного й регіонального спостереження по галузях економіки: готелю й ресторани, транспорт і зв'язок, оренда й надання послуг, охорона здоров'я й надання соціальних послуг, надання інших комунальних, соціальних і персональних послуг;
- звітність Міністерства культури й туризму України, Міністерства економіки України, Державної служби курортів і туризму України, Міністерства транспорту й зв'язку України, Державної митної служби України;
- вибіркові обстеження, проведені державним комітетом статистики України, головними керуваннями по статистиці в територіально-адміністративних одиницях України й іншими організаціями [17].

При переході до ринкової економіки статистичні показники повинні описувати й аналізувати сучасні процеси соціально-економічного розвитку. Такі показники повинні бути порівнянні зі СНР 1993 року і враховувати рекомендації ООН, Євростата і ЮНВТО в області туризму [12].

Статистичним обліком туристської галузі в Україні займається Державна служба курортів і туризму України. Для цього була розроблені спеціальні форми статистичної звітності – 1-ТУР і 1-ТУР(к). Ці форми були затверджені наказом Держкомстату від 04.03.98 р. №96 «Про твердження форм державної статистичної звітності з питань туризму й інструкції щодо її заповнення» [12]. Обов'язок представляти дану звітність поширюється на всі суб'єкти туристичної діяльності, незалежно від форми власності й організаційно-правової форми. Звітність надається відповідним до структурних підрозділів державної обслуговування за півріччя, 9 місяців і за підсумками року. Отримані при статистичних спостереженнях відомості обробляються шляхом статистичних угруповань і зведень. У результаті обробки одержують числові значення досліджуваних сукупностей.

Статистичний облік по формах 1-ТУР і 1-ТУР(к) ведуть тільки фірми турагенти і туроператори. Форма містить 6 розділів, кожен з яких відображає усі види господарської діяльності, які ведуть туристські фірми.

Перший розділ містить дані про власні підприємства розміщення туристів. Але переважна більшість українських туристських фірм мають невеликий статутний фонд і займаються переважно реалізацією тільки туристських послуг. Другий розділ має інформацію про власні підприємства харчування. Як і підприємства розміщення, переважна більшість фірм туроператорів та тур агентів не мають власних підприємств харчування.

У третьому розділі пропонується розподіл туристів за цілями відвідування та віком. Саме в цьому розділі містить інформація про кількість обслугованих туристів (іноземних, туристи, що виїжджали за кордон, туристи охоплені внутрішнім туризмом), кількість екскурсантів. Крім того тут виділяються окремо обслуговані іноземні туристи, які не скористалися послугами поселення в закладах тимчасового розміщення і туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон, які не заказували послуги поселення в підприємствах розміщення. Третій розділ має підрозділ, в якому окремо ведеться розподіл дітей і підлітків за віком та цілями відвідування.

В четвертому розділі відображається розміщення туристів на території регіону України. Виділяються наступні засоби розміщення:

- готелі;
- санаторії, пансіонати з лікуванням та санаторії-профілакторії;
- будинки, пансіонати, бази відпочинку;
- кемпінги;
- мотелі;
- турбази, молодіжні табори, центри;
- приватні засоби розміщення.

П'ятий розділ містить дані про в'їзд іноземних туристів: кількість туристів у тому числі в групах і індивідуалів, кількість туроднів, наданих іноземним туристам. Дані про туристів, які виїжджали за кордон відображені

в шостому розділі форми. Цей розділ містить більш повнішу інформацію, ніж про іноземних туристів, тому що включає додатково розподіл за видами використаного транспорту.

Останній сьомий розділ містить основні фінансово-економічні показники діяльності туристської фірми. До них відносяться:

- обсяг наданих туристичних послуг;
- витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг;
- платежі до бюджету;
- заборгованість перед бюджетом;
- балансовий прибуток;
- прибуток, що спрямований на розвиток матеріально-технічної бази;
- надходження валюти від надання туристичних послуг нерезидентам України;
- середньооблікова кількість працівників.

Уся статистична інформація збирається і аналізується спочатку на регіональному рівні. Але не всі показники, що зазначені в формах 1-ТУР і 1-ТУР(к), містяться на офіційних сайтах головних управлінь статистики в областях України. Далі оброблена інформація поступає до Державної служби туризму і курортів України, де проводиться її ретельний аналіз. Аналітичні довідки можна знайти на офіційному сайті цієї служби. Даний аналіз проводиться в загальному по Україні, відзначаються регіони з максимальними та мінімальними значеннями показників. Таку систему аналітичних довідок, які містять більш повну і детальну інформацію потрібно запровадити на регіональному рівні. Це стало б першим кроком на шляху наближення до міжнародної системи допоміжного рахунку туризму.

Введення обстеження по формах 1-ТУР і 1-ТУР(к) є помітним досягненням Держкомстату України, але масив інформації, зібраний по цих формах містить як плюси, так і мінуси. Різниця між сумарними витратами й сумарною виручкою від реалізації туристських послуг дозволяє обчислити вартість послуг туроператорів і турагентів.

До мінусів можна віднести відсутність показників, що дозволяють розкрити структуру вартості пакета, тобто плата за послуги з розміщення й проживання, по транспортному обслуговуванню, по харчуванню, по екскурсійнім обслуговуванню, по витратах на оформлення поїздки (візи й ін.), плата за інші послуги, використовувані при виробництві туристського продукту. Форми не містять даних по реалізації путівок – усього й, у тому числі, населенню.

Таким чином, наявна статистична інформація є неповної, являє собою простий підрахунок числа подорожей і загальну вартість послуг. Вона не дозволяє аналізувати ступінь впливу туристської активності на економіку регіону. Недооцінюється соціальне значення туризму як фактора економічного росту й зайнятості населення. Керівництво регіону й туристські фірми не здатні на підставі статистичної звітності виробити обґрунтовану політику розвитку туризму [17].

В українській статистиці ведеться облік малої частки показників розвитку туристської індустрії. Такій об'єм показників не відповідає міжнародним розробкам статистичної комісії ООН. Таким чином зробити повну оцінку рівня розвитку туристської індустрії в регіонах України повністю неможливо. Ця оцінка буде неповною і не буде охоплювати усі категорії, які містить в собі туристська індустрія.

На регіональному рівні ведеться облік показників розвитку туризму по трьом напрямам: туристські потоки; готелі та інші заклади тимчасового розміщення; санаторно-курортні і оздоровчі заклади (додатки А, Б, В). Ці три групи показників розміщені на офіційному сайті головного управління статистики кожної області України. Кожна група містить в собі наступні показники:

— **туристські потоки** — кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України, із загальної кількості туристів іноземні туристи туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон і внутрішні туристи, кількість екскурсантів.

— *готелі на інші заклади тимчасового розміщення* – кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання, кількість номерів, загальна житлова площа всіх номерів, одноразова місткість, кількість обслугованих приїжджих.

— *санаторно-курортні і оздоровчі заклади* – санаторії та профілакторії з лікування, санаторії-профілакторії, будинки і пансіонати відпочинку, бази та інші заклади відпочинку, дитячі оздоровчі табори.

До інформації, що налічує статистичний щорічник України, відноситься, саме та що відображає загальний рівень вживання послуг, включаючи і туристів. До найбільш наближених показників зі статистичного щорічника можна виділити наступні (додатки Г, Д):

- перевезення залізничним транспортом;
- перевезення автомобільним транспортом;
- перевезення водним транспортом;
- перевезення авіаційним транспортом;
- оренда машин та устаткування;
- діяльність готелів;
- організація подорожей;
- діяльність в сфері культури та спорту, відпочинку та розваг.

Головна проблема статистичного обліку полягає, що перелічені вище показники відображаються загальний обсяг наданих послуг в країні, куди свій вклад зробили і туристи. Тому є дуже важливим вилучити з повного об'єму інформації той вклад, який зробили виключно туристи.

В останні роки помітно підвищився інтерес до туризму з боку органів місцевої органів самоврядування як до галузі, здатної вносити істотний вклад у доходи бюджету. Але реалізація заходів щодо розвитку туризму в регіонах натрапляє на відсутність достовірної інформації, що характеризує сферу туризму. У відсутності офіційних статистичних даних для цих цілей найчастіше використовуються експертні оцінки й розрахунки.

2.2. ДОПОМІЖНИЙ РАХУНОК ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

В останні роки туризм став важливою економічною сферою завдяки росту його частки у ВВП країни і регіонів і впливу на розвиток інфраструктури й багатьох секторів господарської діяльності. Туризм є каталізатором розвитку будівництва, транспорту й комунікацій, сільського господарства, інших галузей. Особливо слід виділити роль туризму в створенні нових робочих місць і пожвавленні місцевої економіки.

Всесвітня рада з туризму та подорожей – це міжнародний форум глав та лідерів більше ніж ста найрозвиніших країн світової індустрії туризму та подорожей. Кожен рік ця організація проводить економічні дослідження більше ніж як в 181 країн світу.

У червні 1999 р. у Німці за участю Всесвітньої ради по туризму й подорожам пройшла всесвітня конференція «Вимір економічного впливу туризму», яка запропонувала методологічні напрямки для визначення всеосяжного впливу туризму як на економіку окремої країни, так і на світову економіку в цілому. Це консолідоване обрахування одержало назву «допоміжний рахунок туризму». У 2010 році Всесвітня рада з туризму та подорожей видали звіт «Економічний вплив туризму. Україна», де були складені допоміжні рахунки для галузі туризму України [53].

Даний звіт дає повне уявлення про туристську галузь України. В ньому відображені найважливіші макроекономічні показники, які прямо впливають та туристську галузь. Складені таблиці містять інформацію за декілька років, що наочно показує динаміку галузі, прогноз на наступний рік (2010 рік) та довгостроковий період (2020 рік).

Згідно зі звітом Всесвітньої ради з туризму та подорожей допоміжний рахунок туризму для України містить в собі наступні показники:

- індивідуальні подорожі;
- ділові подорожі;
- урядові витрати;

Таблиця 2.1

Допоміжні рахунки туризму України в 2005–2010 рр. (млрд. грн.)

Статті рахунку	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (прогн оз)	2020 (прогн оз)
Індивідуальні подорожі	17,6	20,6	25,5	30,2	33,9	36,4	135,3
Бізнес-подорожі	4,4	4,2	5,0	6,9	7,2	7,8	32,2
корпоративні	3,8	3,6	4,4	6,1	6,3	6,8	27,6
урядові	0,6	0,6	0,7	0,9	1,0	1,0	4,7
Урядові витрати - індивідуальні	1,2	1,5	1,9	2,5	2,8	3,3	10,4
Експорт туристичний (доходи від іноземних туристів)	18,2	20,3	26,9	35,4	43,4	48,9	136,1
Споживання туризму (витрати на туризм та подорожі)	47,6	46,5	59,4	75,1	87,4	96,3	314,6
Урядові витрати - сукупні	2,8	3,5	4,5	5,8	6,5	7,5	23,7
Капіталовкладення в туризм	19,4	27,1	39,7	50,4	25,4	26,5	79,3
Експорт не туристичний (інші доходи)	2,6	3,4	4,4	5,9	4,6	5,4	23,3
Попит на туризм	66,4	80,5	108,0	137,3	124,0	135,7	441,0
Індустрія туризму (прямий вплив):							
Пряма зайнятість в економіці туризму (тис. осіб)	289,5	270,6	255,8	241,9	293,4	285,3	238,7
ВВП індустрії туризму	7,8	8,9	11,1	13,9	17,4	19,4	49,3
Економіка туризму:							
Непряма зайнятість в індустрії туризму (тис. осіб)	1519,6	1540,0	1543,9	1444,4	1265,4	1206,8	1046,8
ВВП економіки туризму	39,9	49,7	65,5	81,0	74,0	80,8	212,6

Джерело: [52,53]

- капіталовкладення;
- доходи від туристів;
- інші доходи;
- попит на туризм та подорожі;
- валовий внутрішній продукт галузі туризму;
- зайнятість в галузі туризму.
- валовий внутрішній продукт в економіці туризму (непрямий вплив);
- зайнятість в економіці туризму (непрямий вплив);

По оцінкам експертів в 2010 році доходи від індивідуального туризму для України складуть 36,4 млн. гривень. В загальному об'єму доходів

туристської галузі частка індивідуальних подорожей складе 5,1% , але з урахування індексу інфляції загальний ріст буде негативним і складе -4,1% від минулого 2009 року. Для 2020 року прогнозується, що даний показник зросте до майже 136 млн. гривень, а частка в загальному об'єму галузі складе 6,1%.

Доходи від ділових поїздок в 2010 році складуть 7,8 млн. гривень. Доля доходів від ділових подорожей в загальному об'ємі буде 0,7%. Як і в індивідуальних подорожах, ріст буде негативним і складе -3,2. В 2020 році прогнозується, що цей показник зросте майже в 4 рази і складе 32,2 млн. гривень, частка в економіці буде 1%, а ріст – 9%.

Витрати уряди на розвиток туристської галузі в 2010 складуть 10,7 млн. гривень, що майже на 3% більше ніж в минулому році. В 2020 році урядові витрати зростуть приблизно в 3 рази і складуть трохи більше ніж 34 млн. гривень.

Доходи від туристів в 2010 році складуть майже 49 млн. гривень. Це майже 11% загальних доходів від туристської галузі. Якщо порівнювати з минулим роком, то цей показник зріс на 0,6%. До 2020 року прогнозується збільшення цього показника майже в 3 рази, але частка його зменшиться до 7,5%.

Валовий внутрішній продукт туристської галузі (прямий вплив туризму на економіку країни) як прогнозується в 2010 році буде на рівні 19,4 млн. гривень, а його частка в загальному об'ємі економіки буде складати 1,8%. Але у порівнянні з минулим роком він зменшився на 0,5%. У 2020 ж році ВВП туристської галузі буде складати 49,3 млн. гривень, але частка його зменшиться до 1,5%, а ріст спостерігається позитивний.

Об'єм валового внутрішнього продукту економіки туризму з урахування непрямого впливу, тобто мультиплікативного ефекту в 2010 році складе майже 81 млн. гривень. Це буде складати 7,5% в загальному обсязі валового внутрішнього продукту України. В порівнянні з минулим роком він

зменшився на 2,4%. В 2020 році експерти прогнозують, що даний показник зросте до 212,6 млн. гривень, а частка його буде складати 6,4%.

Що стосується зайнятості в галузі туризму, то об'єм її в 2010 році складе 285,3 млн. гривень, а в 2020 році прогнозується її скорочення до 238,7 млн. гривень. Подібну ж негативну тенденцію експерти прогнозують і для зайнятості в економіці туризму: в 2010 році – майже 1207 млн. гривень, а в 2020 – 1047 млн. гривень. Усі перелічені показники прогнозуються з урахування коефіцієнту інфляції.

Надходження до держави в вигляді податків від туристської галузі в 2010 році складуть 1 млн. гривень, в 2020 році їх об'єм як прогнозують експерти збільшиться майже в 5 разів і складуть відповідно майже 5 млн. гривень.

Розрізняють витрати уряду на індивідуальне та колективне туристське споживання. До урядові витрат на індивідуальне туристське споживання відносяться неринкові послуги, які надає держава індивідуальним відвідувачам. До урядових витрат на колективне туристське споживання відносяться неринкові послуги, пов'язані з туризмом.

Обсяг урядових витрат на колективне туристське споживання перевищує обсяг останніх на індивідуальне споживання. В 2010 році об'єм останніх буде знаходитися на рівні 3,3 млн. гривень, а в 2020 році – збільшиться більш ніж як в 3 рази і складе 10,4 млн. гривень. Витрати уряду на колективне туристське споживання в 2010 буде складати 7,5 млн. гривень, в той час, як в 2020 році їх сума зросте також більш ніж як в 3 рази – 23,7 млн. гривень.

Допоміжний рахунок туризму є складовою системи національних рахунків. Тому є можливим розрахувати частку туристської індустрії в загальний обсязі платіжного балансу країни. Тому одна з балансових таблиць допоміжного рахунку туризму показує саме частку туризму в платіжному балансу.

Частка індивідуальних подорожей в 2009 році склала 5,4%. В 2010 році її обсяг, як прогнозуються, зменшиться на 0,3% і складе 5,1%. В 2020 році

доля індивідуальних поїздок складе 6,1%. Доля витрат уряду на туристську галузь в 2009 році була на рівні 5%, в 2010 прогнозується, що дана частка не зміниться, а в 2020 – майже не зросте.

Таблиця 2.2

Частка галузі туризму в національному рахунку України

Статті рахунку	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (прог ноз)	2020 (прог ноз)
Індивідуальні подорожі	6,9	6,3	5,9	5,2	5,4	5,1	6,1
Урядові витрати	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,1
Капіталовкладення	20,0	20,3	20,0	19,5	17,5	15,9	15,4
Обсяг прямого і непрямого туристського експорту (доходи від іноземних туристів)	9,1	9,3	9,7	9,2	12,0	12,0	8,7
Обсяг туристського імпорту	11,8	11,5	11,6	10,7	11,9	11,3	11,7
Індустрія туризму (прямий вплив):							
Пряма зайнятість в економіці туризму (тис. осіб)	1,4	1,3	1,2	1,2	1,5	1,4	1,2
ВВП індустрії туризму	1,8	1,6	1,5	1,5	1,9	1,8	1,5
Економіка туризму:							
Непряма зайнятість в індустрії туризму (тис. осіб)	7,3	7,4	7,4	6,9	6,4	6,1	5,2
ВВП економіки туризму	9,0	9,1	9,1	8,5	7,9	7,5	6,4

Джерело: [52,53]

Капіталовкладення туристську галузь в 2009 році склали 17,5% загальних капіталовкладень. Прогнозується подальше зменшення частки капіталовкладень в туристську галузь і в 2020 році передбачається, що вона буде знаходитись на рівні 15,4%.

Доля обсягу туристського та іншого експорту в 2009 році склала 12%. В 2010 вона залишиться на тому же рівні, а в 2020 році прогнозується зменшення її до 8,7%. Об'єм туристського імпорту в складі платіжного балансу в 2009 році склав 11,9% і був максимальним за останні п'ять років. Прогнозується, що його частка поступово буде зменшуватися.

Частка внутрішнього валового продукту, створеного туристською галуззю склала в 2009 році 1,9%. До цього ж починаючи з 2006 року вона неупинно зменшувалась, а в 2009 році досягла свого максимального

значення. В 2010 році прогнозується незначне її зменшення (на 0,1%), а в 2020 – вона складе 1,5%. Доля валового внутрішнього продукту в 2009 році, створеного економікою туризму (враховуючи мультиплікативний ефект) за період 2005-2009 років була мінімальною і знаходилась на рівні 7,9%. Надалі експерти прогнозують її зниження і в 2020 році доля валового внутрішнього продукту, створеного економікою туризму складе 6,4%.

Доля людських ресурсів, зайнятих в туристській галузі в 2009 за період з 2005 до 2009 років набула свого максимального значення і склала 1,5%. Вже в 2010 році прогнозується її зменшення на 0,1%, а в 2020 році вона складе всього 1,2%. Частка людських ресурсів, зайнятих в економіці туризму (враховуючи мультиплікативний ефект) починаючи з 2007 року зменшувалась і в 2009 році вона склала 6,4%, а в 2010 експерти прогнозують, що вона буде знаходитися на рівні 5,2%.

За підсумками балансових таблиць складається рейтинг країн по основним показникам в абсолютному, відносному значеннях і по темпам росту кожного з показників.

По абсолютним значенням показників в 2010 році Україна має найвище місце в рейтингу за такими показниками як, зайнятість в економіці туризму – 31 місце, урядові витрати – 36 місце. Найнижче місце вона займає по показнику інший експорт в туризмі – 72 місце. Та низьке місце також по показнику ділові подорожі – 61 місце.

По відносним значенням показників Україна в 2010 році займає найнижчі місця по зайнятості в індустрії туризму(прямий вплив) – 150 місце, валовому внутрішньому продукту, створеного туристською галуззю (прямий вплив) – 130 місце, зайнятості в економіці туризму – 126 місце. Також варто відмітити показник інший експорт в туризмі – 122 місце та індивідуальні подорожі – 115 місце.

По темпам росту Україна займає дуже низькі позиції по всім показникам. Найнижчі місце вона має по індивідуальним подорожам (165),

туристський попит (156), капіталовкладення (155). Найвищі позиції Україна займає по туристському експорту (84) та інший експорт в туризмі (87).

В 2020 експерти прогнозують зростання по одним та зменшення по іншим показникам. В абсолютному значенні зростання відбудеться по наступним показникам: індивідуальні подорожі, ділові подорожі, витрати уряду, капіталовкладення, туристський експорт, інший експорт, туристський попит. Підвищення рейтингу по цім показникам відбулося близько на 7-10 ступенів. По іншим показникам прогнозується зменшення порядкового номеру України в рейтингу країн. В відносному значенні зростання місця України відбулося тільки по індивідуальним подорожам та іншому експорту в туризмі.

По темпам росту в 2020 році прогнозується значне покращення місця України в загальному рейтингу порівнюючи з 2010 роком: індивідуальні подорожі – з 165 місця на 19 місце, ділові подорожі – з 126 на 6 місце, урядові витрати з 92 на 21 місце, капіталовкладення – з 155 на 65 місце, інший експорт – з 87 на 15 місце, туристський попит – з 156 на 26 місце, валовий внутрішній продукт в економіці туризму – з 148 на 120 місце. По іншим показникам Україна понизила своє рейтингове місце. Найбільше падіння відбулося по показнику зайнятість в індустрії туризму (прямий вплив) – з 131 на 176 місце.

2.3. Розвиток туристської індустрії по областях України

Туристична галузь здобуває все більше значення для розвитку економіки й соціальної сфери як в Україні в цілому, так для окремого регіону, стрімко інтегрується у світову туристичну індустрію. Пріоритетний напрямок розвитку в'їзного й внутрішнього туризму є важливим чинником для підвищення рівня життя в Україні, створення додаткових робочих місць, поповнення валютних запасів держави й підвищення його авторитету на міжнародній арені.

На розвиток туризму в регіоні впливають три групи факторів. До першої групи відносяться статичні (природно-кліматичні, географічні й культурно-історичні), динамічні (демографічні, соціально-економічні, матеріально-технічні й політичні) та фактори туристського ринку. Другу групу налічують стимулюючі та стримуючі фактори. До третьої групи факторів, що впливають на рівень розвитку туризму в регіоні, відносяться співвідношення туристського попиту та пропозиції, ріст індивідуального туризму; зростання ролі сегментації ринку; координація й інтеграція – ріст партнерства в сфері туризму, створення союзів, професійних асоціацій, туристських громадських організацій; Підвищення ролі ЗМІ й зв'язків із громадськістю; Зростання ролі кадрів у туризмі [4].

Значення туризму в цілому для регіону сприяє збільшенню місцевого доходу, створенню нових робочих місць, розвитку суміжних галузей, створенню соціальної й виробничої інфраструктури, активізації діяльності народних промислів, збільшенню валютних вступів, забезпеченню росту рівня життя населення. Необхідність регіонального планування тісним образом пов'язана із впливом туризму на місцеве співтовариство: економічний і соціальний розвиток, гуманізацію суспільства, стан екології.

Для дослідження стану розвитку туристської індустрії в регіоні були обрані наступні показники, які враховуються статистикою на регіональному рівні:

- кількість туристів, обслужених суб'єктами підприємницької діяльності України;
- кількість іноземних туристів;
- кількість громадян України, що виїхали за кордон;
- кількість громадян України, що подорожували в межах своєї країни;
- кількість екскурсантів;
- кількість готелів і інших місць тимчасового перебування;
- кількість номерів;
- житлова площа усіх номерів;

- одноразова місткість засобів розміщення;
- кількість обслугованих приїжджих;
- кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням (одиниць і ліжок);
- кількість санаторіїв-профілакторіїв (усього і ліжок в них);
- кількість будинків і пансіонатів відпочинку (усього і ліжок в них);
- кількість баз та інших закладів відпочинку (усього і ліжок в них);
- кількість дитячих оздоровчих таборів (усього і ліжок в них);
- кількість туристських підприємств, що надавали послуги.

Ці показники відображаються у регіональній статистиці в розділі «Туризм» і є найбільш впливовими на розвиток туристської індустрії в регіонах України. Окрім суто туристських показників потрібно враховувати інші економічні показники, які в значній мірі впливають на розвиток туризму в регіоні. В українській статистиці можна знайти наступні показники:

- перевезення залізничним транспортом;
- перевезення автомобільним транспортом;
- перевезення водним транспортом;
- перевезення авіаційним транспортом;
- діяльність транспорту в загалом;
- оренда машин та устаткування;
- діяльність готелів;
- організація подорожей;
- діяльність в сфері культури та спорту, відпочинку та розваг;
- технічне обслуговування та ремонт автомобілів.

Рівень розвитку туристської індустрії в регіонах України різний. Це обумовлено такими причинами:

- різний соціально-економічний рівень розвитку регіону;
- різна політика регіону в області туризму;
- наявність природних та історико-архітектурних визначний пам'яток;
- різний стан розвитку туристської інфраструктури в регіоні;
- екологічна обстановка в регіоні.

Кожен показник був розрахований на 1000 жителів, що дає більш реальне уявлення про розвиток галузі, до якої відноситься даний показник.

Найбільші значення по кількості обслугованих туристів мають Київська область та Автономна республіка Крим, що обумовлено значною кількістю платоспроможного населення у Київській області, а Крим є найбільшим туристським центром України. Найменші значення по даному показнику спостерігаються у Житомирській та Сумській областях. Найбільша кількість на 1000 місцевих жителів ліцензіатів спостерігається у Київській, Харківській областях та в Криму. Це пояснюється найбільш розвитою ринковою туристською інфраструктурою в цих регіонах. На противагу найменша концентрація суб'єктів туристської діяльності є у Кіровоградській, Вінницькій та Житомирській областях.

Найбільша кількість іноземних туристів є в Криму, Київській та Закарпатській областях, що пояснюється наявністю у цих регіонах найбільших значних туристських визначних пам'яток, що приваблюють туристів з інших держав. Найменші значення по даному показнику є в Сумській і Житомирській областях, не дивлячись на прикордонне положення цих областей. В Київській та Чернівецькій областях спостерігалась найбільша кількість громадян України, які виїжджали за кордон, найменша же кількість їх – у Херсонській та Житомирській областях. Найбільша кількість туристів, які подорожували своєю країною була в Івано-Франківській області, Криму та Київській області. Найменша кількість останніх була в Херсонській, Сумській та Житомирській областях. Найбільш активне населення в туристському розумінні спостерігається у найбільш економічно розвинених областях та областях багатих на туристські ресурси. В більш бідних регіонах перелічені показники – найменші.

Транспорт займає головне місце в організації подорожі і одне з головних в економічній діяльності населення. Затрати на нього є найбільшими, тому дуже важливим для визначення рівню розвитку туристської індустрії є виявити інтенсивність використання різних видів транспорту. Найбільші

Таблиця 2.3

Кількість максимальних та мінімальних значень показників розвитку туристської галузі по областях України

Область	Кількість згадувань у максимальному значенні показників	Кількість згадувань у мінімальному значенні показників
АР Крим і Севастополь	17	-
Вінницька	1	6
Волинська	2	-
Дніпропетровська	-	-
Донецька	1	4
Житомирська	1	4
Закарпатська	-	3
Запорізька	2	1
Івано-Франківська	3	1
Київська і Кіїв	13	3
Кіровоградська	1	8
Луганська	2	-
Львівська	5	-
Миколаївська	5	1
Одеська	3	1
Полтавська	1	2
Рівненська	-	3
Сумська	-	4
Тернопільська	-	4
Харківська	2	2
Херсонська	7	3
Хмельницька	-	6
Черкаська	1	2
Чернівецька	1	7
Чернігівська	-	4

Складено автором по даним з: [25-50]

показники використання транспорту спостерігаються в економічно розвинених областях України, де є більш розвинена транспортна інфраструктура, більш економічно активне населення. До таких областей можна віднести Київську область, Автономну республіку Крим, Львівську, Луганську та Донецьку область. Найменші доходи від використання транспорту спостерігаються в відсталих областях, де економічний розвиток низький, внаслідок чого подорожей здійснюється менше, що прямо впливає на економічну вигоду від використання транспорту. Це Тернопільська, Кіровоградська, Чернівецька, Чернігівська області.

Найбільші значення по показнику діяльність готелів спостерігається в Київській області та в Криму, а найменший – в Вінницькій, Черкаській, Чернігівській областях. По показнику організація подорожей лідирують також Київська область та Крим, а найменше його значення виявлено в Кіровоградській області.

Як видно з таблиці 2.3, максимальне значення по показникам найбільшу кількість разів мають Крим, Київська область. Також треба відмітити Херсонську, Львівську і Миколаївську області. Лідируючі місця цих областей пояснюються значним економічним розвитком деяких областей, таких як Київська, природними туристськими ресурсами (АРК, Херсонська, Львівська, Миколаївська області). Мінімальні значення найбільшу кількість разів мали Кіровоградська та Чернівецька області, також слід зазначити Хмельницьку та Вінницьку області.

2.4. РОЗРАХУНОК ІНДЕКСІВ РІВНЯ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ В РЕГІОНАХ

По кількості підприємств, що надавали послуги лідирують наступні області: Київська область з містом Києвом (1102), АР Крим з містом Севастополем (465), Харківська (302), а також Донецька (257) та Дніпропетровська (231) областях. Найменшу кількість підприємств мають Кіровоградська (28), Житомирська (37), Чернігівська (46) та Закарпатська (49) області. Середня кількість подібних підприємств по Україні становить 153 одиниці (табл. 2.4).

Середньооблікова кількість працівників підприємств-ліцензіатів в загалом по Україні становить 907 осіб. Найбільша середньооблікова кількість працівників налічується Київській області разом з містом Києвом (6901), АР Крим разом з містом Севастополем (4603), Одеській (1196), Харківській (1090) та Дніпропетровській (1005) областях. Найменша ж кількість останніх

спостерігається в Житомирській (110), Сумській (126) та Чернігівській (166) областях.

Таблиця 2.4

Основні показники суб'єктів туристичної діяльності України в 2007 році

№	Найменування області	Чисельність населення, тис. жит. (2007)	Кількість підприємств що надавали послуги, одиниць	Середньо-облікова кількість працівників (осіб)	Навантаження на одне СТДУ, тис. жит.	Обсяг наданих послуг, тис. грн.	Обсяг наданих послуг на 1 працівника, тис. грн.
1	АР Крим і Севастополь	2356	465	4603	5,1	845699	184
2	Вінницька	1687	50	285	33,7	11722	41
3	Волинська	1038	48	392	21,6	24192	62
4	Дніпропетровська	3423	231	1005	14,8	273378	272
5	Донецька	4581	257	922	17,8	236518	257
6	Житомирська	1317	37	110	35,6	12837	117
7	Закарпатська	1244	49	524	25,4	28462	54
8	Запорізька	1847	125	543	14,8	64576	119
9	Івано-Франківська	1385	63	443	22,0	54727	124
10	Київська і Київ	4469	1102	6901	4,1	3255177	472
11	Кіровоградська	1053	28	549	37,6	16125	29
12	Луганська	2382	96	272	24,8	12824	47
13	Львівська	2568	156	790	16,5	123686	157
14	Миколаївська	1212	59	505	20,5	36782	73
15	Одеська	2396	191	1196	12,5	124637	104
16	Полтавська	1541	95	401	16,2	49416	123
17	Рівненська	1154	60	221	19,2	22321	101
18	Сумська	1211	59	126	20,5	17917	142
19	Тернопільська	1105	53	180	20,9	15193	84
20	Харківська	2812	302	1090	9,3	105411	97
21	Херсонська	1138	55	451	20,7	29139	65
22	Хмельницька	1361	64	196	21,3	30430	155
23	Черкаська	1328	70	257	19,0	19308	75
24	Чернівецька	906	72	541	12,6	29013	54
25	Чернігівська	1152	46	166	25,0	16505	99
	Україна - усього	46667	3833	22669	12,2	5455997	241

Розраховано автором по даним з: [25-50]

Навантаження на одного суб'єкта туристичної діяльності – це показник, який відображає скільки місцевих жителів доводиться на одного суб'єкта туристичної діяльності. Завдяки йому можна виявити існує надлишок чи недолік в області туристичних фірм. Найбільше навантаження на одного суб'єкта туристичної діяльності доводиться в таких областях як

Кіровоградська (37, 6 тис. жит.), Житомирська (35,6 тис. жит.) і Вінницька (33,7 тис. жит.). Найменше місцевих жителів на одну туристичну фірму спостерігається Київській області разом з містом Києвом (4,1 тис. жит.) та АР Крим разом з містом Севастополем (5,1 тис. жит.).

Найбільше значення по обсягу наданих послуг спостерігалось в наступних областях: Київська разом з містом Києвом, АР Крим разом з містом Севастополем, Дніпропетровській, Донецькій та Харківській областях. Найменше значення по цьому показнику мають Вінницька, Кіровоградська та Житомирська області.

Показник обсяг наданих послуг на 1 працівника показує який об'єм в грошовому вимірі доводиться на 1 працівника туристичної фірми. На першому місці по даному показнику знаходяться Київська область разом з містом Києвом, АР Крим разом з містом Севастополем, Дніпропетровська та Донецька області. На останньому місці є такі області Кіровоградська, Вінницька та Луганська (табл. 2.4).

По кількості туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України лідирують Київська область разом з містом Києвом (45%), АР Крим разом з містом Севастополем (13,9%), Дніпропетровська (4,1%), Донецька (3,7%) та Харківська (3,3%) області. Найменше значення по даному показнику мають Житомирська (0,3%) та Сумська (0,5%) області.

Найбільша кількість іноземних туристів спостерігалась в Київській області разом з містом Києвом (287,8 тис. осіб), АР Крим разом з містом Севастополем (202,7 тис. осіб), Одеській (52,2 тис. осіб) області. Найменша їх кількість спостерігалась в наступних областях: Житомирській (0,0 тис. осіб), Тернопільській (0,0 тис. осіб), Луганській (0,2 тис. осіб) та Сумській (0,2 тис. осіб). Середня кількість іноземних туристів по Україні становить майже 26 тис. осіб.

По кількості туристів-громадян України, які виїжджали за кордон лідирують Київська область разом з містом Києвом (1131,6 тис. осіб), Дніпропетровська (81,1 тис. осіб), Донецька (64,5 тис. осіб) та Харківська

(54,5 тис. осіб). Найменшу кількість останніх спостерігалось в Житомирській (3,8 тис. осіб) та Херсонській (5,6 тис. осіб) областях. Середнє значення цього показника по Україні складає 66,4 тис. осіб.

Таблиця 2.5

Розвиток туризму по областях України
в розрахунку на 1000 жителів (2007 рік)

№	Найменування області	Кількість туристів, обслугованих СТДУ, осіб на 1000 жителів	Іноземні туристи, осіб на 1000 жителів	Виїзні туристи, осіб на 1000 жителів	Внутрішні туристи, осіб на 1000 жителів	Екскурсанти, осіб на 1000 жителів	Прибуток СТДУ від одного туриста, грн.
1	АР Крим і Севастополь	241	86,0	11	144	373	1488
2	Вінницька	28	1,7	7	20	13	246
3	Волинська	66	4,9	10	51	34	352
4	Дніпропетровська	49	4,6	24	21	8	1623
5	Донецька	33	0,4	14	19	4	1557
6	Житомирська	10	0,0	3	7	15	998
7	Закарпатська	59	7,2	9	42	35	390
8	Запорізька	62	9,6	16	37	43	563
9	Івано-Франківська	26	0,8	6	19	38	1532
10	Київська і Київ	410	64,4	253	93	57	1775
11	Кіровоградська	36	0,7	7	28	17	430
12	Луганська	25	0,1	6	19	17	217
13	Львівська	46	3,7	23	19	31	1055
14	Миколаївська	48	5,3	6	37	18	633
15	Одеська	56	21,8	19	15	31	937
16	Полтавська	47	1,2	8	38	18	683
17	Рівненська	50	3,2	9	38	22	386
18	Сумська	17	0,2	6	11	15	869
19	Тернопільська	30	0,0	6	24	18	459
20	Харківська	48	3,0	19	26	14	779
21	Херсонська	62	6,8	5	51	24	410
22	Хмельницька	42	0,6	11	30	22	536
23	Черкаська	31	0,8	5	25	18	472
24	Чернівецька	84	8,8	29	45	19	383
25	Чернігівська	29	2,1	6	21	25	501
	Україна - усього	87	13,9	36	38	41	1338

Розраховано автором по даним з: [25-50]

Найбільша кількість внутрішніх туристів спостерігалась в таких областях як Київська область разом з містом Києвом (414,9 тис. осіб), АР Крим разом з містом Севастополем (339,1 тис. осіб), Донецька (85,7 тис.

осіб), Харківська (72,4 тис. осіб) та Дніпропетровська (71,6 тис. осіб). Найменша же кількість внутрішніх туристів була в Житомирській (9,1 тис. осіб) та Сумській (13,5 тис. осіб) областях. Середня кількість останніх по країні становила 70,7 тис. осіб.

По кількості екскурсантів лідирують АР Крим разом з містом Севастополем (880 тис. осіб), Київська область разом з містом Києвом (254,7 тис. осіб), Запорізька (80,0 тис. осіб), Львівська (79,3 тис. осіб) області. Найменша кількість екскурсантів була в Чернівецькій (16,9 тис. осіб) та Кіровоградській (17,4 тис. осіб) областях. Середня кількість екскурсантів по Україні становила майже 77 тис. осіб.

Для того, щоб реально виявити рівень розвитку туристської індустрії в регіоні потрібно ввести відносні показники, які б показали залежність останніх від кількості місцевих жителів. Тому наступні показники були розраховані на 1000 місцевих жителів (табл. 2.5):

- кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України;
- кількість іноземних туристів;
- кількість виїзних туристів;
- кількість внутрішніх туристів;
- кількість екскурсантів.

Найбільша кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України на 1000 місцевих жителів доводиться на Київську область разом з містом Києвом (410 осіб), АР Крим разом з містом Севастополем (241 осіб). Найменша їх кількість - на Житомирську (10 осіб) та Сумську (17) області. По Україні цей показник становить 87 осіб.

Найбільша кількість іноземних туристів на 1000 місцевих жителів спостерігається в АР Крим разом з містом Севастополем (86 осіб), Київській області разом з містом Києвом (64,4 особи) та Одеській (21,8 особи) області. Найменша їх кількість становить в Житомирській та Тернопільській областях

– менш ніж як 1 особа. По Україні іноземних туристів на 1000 місцевих жителів доводиться майже 14 чоловік.

По кількості виїзних туристів, які доводяться на 1000 місцевих жителів лідирує Київська область разом з містом Києвом – 253 особи. Далі йдуть Чернівецька (29), Дніпропетровська (24) та Львівська (23) області. Мінімальне значення по цьому показнику мають Житомирська (3 особи), Херсонська (5 осіб), Черкаська (5 осіб) області. По Україні даний показник становить 36 осіб.

По кількості внутрішніх туристів, які доводяться на 1000 місцевих жителів лідирують АР Крим разом з містом Севастополем (144 особи) та Київська область разом з містом Києвом (93 особи). Найменше значення мають Житомирська (7 осіб) та Сумська (11 осіб) області. По Україні кількість внутрішніх туристів на 1000 місцевих жителів складає 38 осіб.

АР Крим разом з містом Севастополем та Київська область разом з містом Києвом є лідерами по кількості екскурсантів, які доводяться на 1000 місцевих жителів – 373 та 57 осіб відповідно. Найменша кількість останніх спостерігається в Донецькій області і станове 4 особи. По Україні даний показник становить 41 особу.

Таким чином, за офіційними даними статистики туризму в Україні можна зробити такі висновки про рівень розвитку туризму і туристичного бізнесу (табл. 2.6):

- лідерами за обсягом прибутків суб'єктів туристичної діяльності України є Київська область разом з містом Києвом та АР Крим разом з містом Севастополем, що свідчить про те, що туристські фірми цих регіонів мають найбільші прибутки; найменші індекси були в Луганській та Вінницькій областях;

- найбільші показники за індексом загальної кількості туристів, обслугованих суб'єктами туристської діяльності України мають Київська область разом з містом Києвом та АР Крим разом з містом Севастополем, що

свідчить про те, що найбільша кількість туристів, які доводяться на душу населення спостерігались саме в цих регіонах; найменші значення мають Сумська та Житомирська області;

Таблиця 2.6

Розвиток туризму по областях України
в розрахунку на 1000 жителів (2007 рік)

Найменування області	Індекс прибутку СТДУ (прибуток на одного жителя)	Індекс загальної кількості туристів, обслугованих СТДУ (на душу населення)	Індекс кількості екскурсантів (на душу населення)	Інтегральний індекс (по трьом індексам) від середнього по Україні	Інтегральний індекс (по трьом індексам) від рівня Житомирської області	Індекс продуктивності праці СТДУ (прибуток на одного працівника)
АР Крим і Севастополь	3,07	2,76	9,06	4,49	28,42	0,76
Вінницька	0,06	0,32	0,31	0,19	1,19	0,17
Волинська	0,20	0,76	0,83	0,50	3,15	0,26
Дніпропетровська	0,68	0,56	0,19	0,53	3,36	1,13
Донецька	0,44	0,38	0,11	0,34	2,17	1,07
Житомирська	0,08	0,11	0,35	0,16	1,00	0,48
Закарпатська	0,20	0,67	0,86	0,48	3,04	0,23
Запорізька	0,30	0,71	1,05	0,59	3,73	0,49
Івано-Франківська	0,34	0,30	0,91	0,47	2,98	0,51
Київська і Київ	6,23	4,70	1,38	4,64	29,34	1,96
Кіровоградська	0,13	0,41	0,40	0,27	1,69	0,12
Луганська	0,05	0,28	0,41	0,20	1,24	0,20
Львівська	0,41	0,52	0,75	0,52	3,32	0,65
Миколаївська	0,26	0,55	0,43	0,38	2,37	0,30
Одеська	0,45	0,64	0,75	0,57	3,60	0,43
Полтавська	0,27	0,54	0,44	0,38	2,41	0,51
Рівненська	0,17	0,57	0,53	0,36	2,27	0,42
Сумська	0,13	0,19	0,37	0,20	1,29	0,59
Тернопільська	0,12	0,34	0,44	0,25	1,61	0,35
Харківська	0,32	0,55	0,34	0,38	2,43	0,40
Херсонська	0,22	0,71	0,57	0,43	2,73	0,27
Хмельницька	0,19	0,48	0,53	0,35	2,20	0,65
Черкаська	0,12	0,35	0,43	0,26	1,63	0,31
Чернівецька	0,27	0,96	0,45	0,49	3,09	0,22
Чернігівська	0,12	0,33	0,60	0,29	1,85	0,41
Україна - усього	1,00	1,00	1,00	1,00	6,33	1,00

Розраховано автором за даними таблиць 2.4, 2.5

— визначення індексу кількості екскурсантів виявило, що найбільша їх кількість спостерігалась в АР Крим разом з містом Севастополем та Київська

область разом з містом Києвом. АР Крим випереджає загальний по Україні в 9 разів, а Київська область - всього в 1,38 рази; найменші значення мають Донецька та Дніпропетровська області, індекс кількості екскурсантів яких відстає від середнього по Україні майже в 10 та 5 разів відповідно;

— інтегральний індекс за трьома попередніми індексами найбільший є в Київській області разом з містом Києвом та АР Крим разом з містом Севастополем, середній по Україні він випереджає в 4,64 і 4,49 рази відповідно;

— Київська область разом з Києвом та АР Крим разом з Севастополем випереджають рівень Житомирської області, яка виявилась найменш розвиненою за рівнем туристської індустрії. в трохи більш ніж 29 та 28 разів відповідно за інтегральним індексом. Найбільш наближеними до Житомирської області за інтегральним індексом (по трьом індексам) виявились Вінницька, Луганська та Сумська області;

— найвищий індекс продуктивності праці суб'єктів туристичної діяльності України виявився в Київській області разом з Києвом, середній по Україні він випереджає майже в 2 рази, також вище за середнього по Україні індекси в Дніпропетровській та Донецькій областях; в Кіровоградській та Вінницькій областях даний індекс відстає від середнього по Україні майже в 8 та 7 разів відповідно.

ВИСНОВКИ

Туризм, як соціально-економічне явище, поєднує в собі ринкові аспекти економічних зв'язків і соціально орієнтовані цілі розвитку суспільства. У сучасних умовах туризм перетворився в один із провідних секторів світового господарства. У багатьох країнах миру він є високоприбутковою галуззю економіки, що й найбільше динамічно розвивається. Туризм служить інтересам людини, суспільства в цілому і є джерелом доходів як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях.

Сучасний розвиток туризму в Україні характеризується наявністю глибоких протиріч у його організаційній структурі, у спрямованості розвитку, у стані якісних і кількісних характеристик. У цілому воно розцінюється як кризове, пов'язане з різким падінням досягнутих раніше обсягів надання туристських послуг, скороченням матеріальної бази туристської галузі й значною невідповідністю потребам населення в туристських послугах. Відзначається значне збільшення виїздів українців у закордонні поїздки, ріст числа туристських організацій по всій території країни, орієнтованих на виїзний туризм. Загальноукраїнська ситуація повторюється й у регіонах.

У цей час можна виділити ряд основних загальних причин, що стримують розвиток туризму як в Україні в цілому, так і в регіоні:

- високі податки;
- нерозв'язаність питань приватизації землі й захисту приватного капіталу, у т.ч. іноземного;
- недостатня державна підтримка суб'єктів малого бізнесу в індустрії туризму;
- відсутність системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в у сфері послуг;
- недосконалість системи навчання й перепідготовки кадрів для туристичної галузі і її інфраструктури;

- високий рівень зловживань у вітчизняному бізнесі;
- низький рівень обслуговування;
- незадоволеність туристів у якості одержуваних туристичних послуг і в цілому, і в організації туризму.

Існуюча в плановій економіці методологія оцінки результатів діяльності, яка базувалася на марксистсько-ленінській концепції виробництва, не дозволяла оцінювати повною мірою результати діяльності невиробничих галузей, у тому числі туризму. Праця по створенню послуг уважався суспільно корисним, але непродуктивним. У зв'язку із цим у балансі народного господарства відбивалися результати тільки процесу відтворення матеріальних благ або матеріальної сфери, а результати функціонування сфери послуг, до якої ставиться туризм, в увагу не ухвалювалися. Така недооцінка ролі туризму в народнім господарстві привела до відставання розвитку сфери послуг від рівня розвитку матеріального виробництва.

На сучасному етапі розвитку туристської індустрії з'явилась необхідність оцінки рівня розвитку туристської галузі країни в цілому та окремих її регіонів. Для складання програми розвитку туристської галузі регіону, для подальшого її розвитку та розширення, для виявлення недоліків у планування туристської діяльності і інших її компонентах необхідно встановити рівень розвитку туризму як на рівні всієї країни, так і в її регіонах.

На сьогоднішній день найповнішою є методика виявлення рівня конкурентоспроможності туристської галузі, розроблена Всесвітнім економічним форумом. Але дана методика не може використовуватись для оцінки рівня розвитку туристської галузі в регіоні, зокрема в регіонах України через наявність дуже малої кількості статистичної інформації в галузі туризму, яка є на обліку в регіонах.

В Україні недостатньо розвинена система вартісних і натуральних кількісних оцінок і прогнозування величини туристської діяльності на національному і регіональному рівнях. Відсутність таких даних перешкоджає

розробці повноцінних програм регіонального економічного розвитку, особливо для регіонів і муніципальних утворів, що спеціалізуються на туризмі.

Існуюча в цей час в Україні сукупність статистичних даних в області туризму й підходи до виміру кінцевих результатів туристської діяльності не дозволяють досить точно оцінити величину туристського продукту. Особливо гостро ця проблема стоїть на регіональному рівні.

Проаналізувавши існуючі показники розвитку туристської індустрії по регіонам України, все ж таки можна зробити висновок про стан його розвитку, виявити лідируючі та відстаючі області. Існуюча доступна сукупність даних, які були оброблені не дає уявлення про повний стан розвитку туризму в регіоні. Неможливість врахувати усі показники, які пропонуються розглянутими методиками оцінки рівня розвитку туристської індустрії полягає в тому, що облік останніх ведеться не в повній мірі в українській регіональній статистиці. Тому були взяті і проаналізовані усі існуючі показники. Безсуперечними лідерами по рівню розвитку туристської галузі в Україні є Автономна республіка Крим та Київська область. Вони є лідерами по багатьом показникам. На відміну від них такі області як Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Сумська по основним показникам розвитку туристської галузі мали найменші значення.

Проаналізувавши зведені таблиці з показниками розвитку туристської галузі в регіонах України, було виявлено декілька найголовніших показників, які реально відображають стан розвитку останньої:

— по показнику навантаження на одного суб'єкта туристичної діяльності такі області як Кіровоградська Житомирська і Вінницька мають найбільше значення, що свідчить про малий туристський попит з боку місцевого населення; найбільший попит на туристські послуги виявлено в Київській області разом з містом Києвом, АР Крим разом з містом Севастополем та Харківській області.

— лідерами за обсягом прибутків суб'єктів туристичної діяльності України є Київська область разом з містом Києвом та АР Крим разом з містом Севастополем, що свідчить про те, що туристські фірми цих регіонів мають найбільші прибутки; найменші індекси були в Луганській та Вінницькій областях;

— найбільші показники за індексом загальної кількості туристів, обслугованих суб'єктами туристської діяльності України мають Київська область разом з містом Києвом та АР Крим разом з містом Севастополем, що свідчить про те, що найбільша кількість туристів, які доводяться на душу населення спостерігались саме в цих регіонах; найменші значення мають Сумська та Житомирська області;

— визначення індексу кількості екскурсантів виявило, що найбільша їх кількість спостерігалась в АР Крим разом з містом Севастополем та Київська область разом з містом Києвом. АР Крим випереджає загальний по Україні в 9 разів, а Київська область - всього в 1,38 рази; найменші значення мають Донецька та Дніпропетровська області, індекс кількості екскурсантів яких відстає від середнього по Україні майже в 10 та 5 разів відповідно;

— інтегральний індекс за трьома попередніми індексами найбільший є в Київській області разом з містом Києвом та АР Крим разом з містом Севастополем, середній по Україні він випереджає в 4,64 і 4,49 рази відповідно;

Розвиток туристської індустрії в регіоні перш за все залежить від політики в цій галузі місцевих органів самоврядування. В багатьох областях України туристська галузь в плані фінансування стоїть на останньому місці, тому і доходи від неї майже нульові. Загальний соціально-економічний розвиток регіону дасть значний поштовх до розвитку туристської галузі, яка вважається сукупною галуззю економіки. Тільки ретельне аналіз стану розвитку, виявлення слабких місць у туристської галузі регіону зможе допомогти зробити туризм однією з головних статей доходу в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова А.Ю. Международный туризм: Учебник / А.Ю. Александрова. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 470 с.
2. Балабанов И.Т., Балабанов А.И. Экономика туризма: Учеб. пособие. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 176 с.
3. Быстров С.А., Воронцов М.Г. Туризм: макроэкономика и микроэкономика. – СПб.: «Издательский дом Герда», 2008. – 464 с.
4. Гомилевская Г.А. Региональные модели организации внутреннего туризма: Учеб. пособие. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 257 с.
5. Гонтаржевська Л.І. Ринок туристичних послуг в Україні: Навчальний посібник. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. – 180 с.
6. Гуляев В.Г. Туризм: экономика и социальное развитие. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 304 с.
7. Дубров А.М., Мхитарян В.С., Трошин Л.И. Многомерные статистические методы. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 352 с.
8. Замелдина Е.А., Козырева О. Н. Экономика отрасли: туризм: Учеб. пособие. – М.: Альфа – М.: ИНФРА-М, 2007. – 205 с.
9. Зима О.Г. Дослідження конкурентоспроможності національних економік у галузі туризму згідно з методикою Всесвітнього економічного форуму. Препринт / О.Г. Зима, В.Є. Ермаченко, Н.А. Дехтяр. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. – 60 с.
10. Зорин И.Н., Каверина Т.П. и др.. Менеджмент туризма. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 299 с.
11. Квартальнов В.А. Туризм: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 320 с.
12. Ладыженская Р.С. Экономика туризма. – Харьков: ХНАГХ, 2004. – 214 с.
13. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). – 3-є видання, перероб. та доп. – К.: «Альпрес», 2005. – 436 с.: іл., катросхеми

14. Нездоймінов С.Г. Туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід / С.Г. Нездоймінов. – Одеса: Астропринт, 2009. – 304 с.
15. Никифоров О., Силаева С. Туризм: проблемы статистического изучения // Вопросы статистики. – 1999. – №1. – с. 32-42.
16. Папирян Г.А. Международные экономические отношения: маркетинг в туризме. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 160 с.
17. Рудяк Ю., Кузнецов В., Клименко А. Все об учете и организации туристической деятельности. – Харьков: Фактор, 2005. – 276 с.
18. Темный Ю.В., Темная Л.Р. Экономика туризма: Учебник. – М.: Советский спорт, 2003. – 416 с.
19. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія/ Т. І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр.. та доповн. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.
20. Туризм в системі пріоритетів регіонального розвитку: Монографія / За ред.. проф.. В.В. Александрова. – Х.: ХНУ ім. Каразіна, 2010. – 268 с.
21. Яковлев Г.А. Экономика и статистика туризма: Уч. пособие. 3-е изд. – М.: Изд-во РДЛ, 2006. – 368 с.
22. Регіони України // Статистичний збірник. Ч. 2. 2007. – К., 2008.
23. Головне управління статистики в Автономній республіці Крим / Статистична інформація. – [електрон. ресурс]. – <http://www.sf.ukrstat.gov.ua>
24. Головне управління статистики в Вінницькій області / Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.vous.vin.ua>
25. Головне управління статистики в Волинській області / Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.vous.in.lutsk.ua>
26. Головне управління статистики в Дніпропетровській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://dneprstat.gov.ua>
27. Головне управління статистики в Донецькій області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.donetskstat.gov.ua>

28. Головне управління статистики в Житомирській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.stat.ic.zt.ua>
29. Головне управління статистики в Закарпатській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.uz.ukrstat.gov.ua>
30. Головне управління статистики в Запорізькій області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.zapstat.zp.ua>
31. Головне управління статистики в Івано-Франківській області/ Статистична інформація. – [електрон. ресурс]. – <http://www.if.ukrstat.gov.ua>
32. Головне управління статистики в Київській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.oblstat.kiev.ua>
33. Головне управління статистики в Кіровоградській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.kirstat.kr.ua>
34. Головне управління статистики в Луганській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.lugastat.lg.ua>
35. Головне управління статистики в Львівській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.stat.lviv.ua>
36. Головне управління статистики в Миколаївській області/ Статистична інформація. – [електрон. ресурс]. – <http://www.stat.nk.ukrpack.net>
37. Головне управління статистики в Одеській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.od.ukrstat.gov.ua>
38. Головне управління статистики в Полтавській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.poltavastat.gov.ua>
39. Головне управління статистики в Рівненській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.gusrv.org.ua>
40. Головне управління статистики в Сумській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.sumystat.sumy.ua>
41. Головне управління статистики в Тернопільській області/ Статистична інформація. – [електрон. ресурс]. – <http://www.te.ukrstat.gov.ua>
42. Головне управління статистики в Харківській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.uprstat.kharkov.ukrtel.net>

43. Головне управління статистики в Херсонській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.stat.ks.ua>
44. Головне управління статистики в Хмельницькій області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://statbrd.ic.km.ua>
45. Головне управління статистики в Черкаській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.stat.cherkassy.ua>
46. Головне управління статистики в Чернівецькій області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.oblstat.cv.ukrtel.net>
47. Головне управління статистики в Чернігівській області/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.chernigivstat.gov.ua>
48. Головне управління статистики в м. Києві/ Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.gorstat.kiev.ua>
49. Головне управління статистики в м. Севастополі / Статистична інформація. – [електронний ресурс]. – <http://www.sevast.sevinfo.com.ua>
50. Вспомогательный счет туризма: Рекомендуемая методологическая основа. – [електронний ресурс]. – <http://www.unstats.un.org>
51. Док. ООН E/CN 3/1993/14 Статистика туризма. Проект рекомендаций по статистике туризма. Доклад Всемирной туристской организации.
52. World Travel & Tourism Council – http://www.wttc.org/eng/Tourism_Research – [електронний ресурс]. – <http://www.wtoelibrary.org/>
53. Ukraine: Travel & Tourism economic impact – 2009 World Travel & Tourism Council – [електронний ресурс]. – <http://www.wttc.org>

ДОДАТКИ

Додаток А

Туристичні потоки по регіонах України

	кількість туристів, обслугованих СТДУ	іноземні туристи	виїзні туристи	внутрішні туристи	екскурсанти
АР Крим	517907	186183	26360	305364	756125
Вінницька	49146	2392	13795	32959	22502
Волинська
Дніпропетровська	164148	8656	82646	72846	33262
Донецька	155869	3538	61760	90571	21979
Житомирська	15472	56	5702	9714	17496
Закарпатська	76965	10735	12710	53520	54640
Запорізька	120151	20029	30022	70100	92796
Івано-Франківська	595031	1739	9719	583573	567972
Київська	2115723	316609	1E+06	387593	250979
Кіровоградська	42953	644	9065	33244	23822
Луганська	53279	126	15487	37666	21022
Львівська	143610	14062	76851	52697	78418
Миколаївська	54271	5156	7935	41180	19659
Одеська	127598	44119	49734	33745	106241
Полтавська	67218	1341	16833	48944	31938
Рівненська	58383	2600	8154	47629	35233
Сумська	24035	149	9222	14664	22973
Тернопільська
Харківська	137506	8868	64917	63721	45594
Херсонська	94,2	6,2	6	81,1	35,2
Хмельницька	69508	2461	13385	53662	48902
Черкаська	43049	953	106619	31477	25839
Чернівецька	80987	6729	32312	41946	16729
Чернігівська	36627	3494	8059	25074	24437

Складено автором за матеріалами [23-49]

Готелі та інші місця для тимчасового проживання

	Кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання	Кількість номерів	Житлова площа всіх номерів, тис. м ²	Одноразова міскість, місць	Обслуговано приїжджих, тис. осіб
АР Крим	104	7827	159,2	16154	416,5
Вінницька	23	778	15,4	1563	69,8
Волинська
Дніпропетровська	103	4239	93,0	10925	243,1
Донецька	75	3371	71,9	5764	154,7
Житомирська	44	1588	36,6	4736	81,0
Закарпатська	61	2523	61,8	5367	130,7
Запорізька	31	1488	28,0	2382	91,4
Івано-Франківська	35	1395	34,8	2804	66,4
Київська	162	10717	249,0	19365	1360,6
Кіровоградська	17	619	9,5	1089	33,2
Луганська	101	2476	50,8	5789	102,0
Львівська	148	4931	98,4	11081	369,9
Миколаївська	95	5015	89,4	13271	103,4
Одеська	81	3952	89,1	7788	241,7
Полтавська	48	1349	27,2	2877	93,1
Рівненська	22	1114	23,5	2624	73,6
Сумська	29	853	21,0	2355	57,2
Тернопільська
Харківська	50	1816	41,7	3261	179,3
Херсонська	120	7628	140,0	21681	147,6
Хмельницька	29	974	18,8	1806	111,2
Черкаська	55	1644	33,9	3960	103,1
Чернівецька	27	1391	30,1	4675	73,7
Чернігівська	65	1434	29,4	4023	108,4

Складено автором за матеріалами [23-49]

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади

	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку	
	усього	у них ліжок, тис.	усього	у них ліжок, тис.	усього	у них місць, тис.
АР Крим	143	54,3	7	0,7	136	28,7
Вінницька	21	5,4	6	0,3		
Волинська						
Дніпропетровська	21	2,7	33	3,1	5	0,9
Донецька	18	4	44	3,7	50	10,3
Житомирська	6	1,4	7	0,5		
Закарпатська	20	4	7	0,3	1	0,1
Запорізька	17	4,6	20	1,6	9	1
Івано-Франківська	15	2,3	7	0,5	3	0,2
Київська	28	5,3	15	1,0	4	0,7
Кіровоградська	3	0,4	3	0,2		
Луганська	12	1,1	30	2		
Львівська	62	17,4	8	0,4	8	0,4
Миколаївська	11	4,2	7	0,7	19	4,7
Одеська	37	14,2	9	1,0	11	2,3
Полтавська	13	3,7	8	0,4	2	0,3
Рівненська	9	1,3	6	0,4		
Сумська	3	0,48	5	0,44		
Тернопільська						
Харківська	15	3,2	9	0,6	2	0,6
Херсонська	12	2,7	8	0,3	51	11,2
Хмельницька	13	1,6	4	0,2		
Черкаська	9	1,9	4	0,3		
Чернівецька	6	0,9	2	0,1		
Чернігівська	7	1,3	3	0,3	2	0,2

Складено автором за матеріалами [23-49]

Продовження додатку В

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади

	Бази та інші заклади відпочинку		Дитячі оздоровчі табори	
	усього	у них місць, тис.	усього	у них місць, тис.
АР Крим	295	37,9	653	33,4
Вінницька	3	0,3	765	5,8
Волинська				
Дніпропетровська	82	13	961	11,2
Донецька	243	31,3	938	28,3
Житомирська	10	0,8	641	2,9
Закарпатська	33	1,7	570	7
Запорізька	155	23,9	373	17,9
Івано-Франківська	10	0,7	876	4,4
Київська	81	11,5	587	5,9
Кіровоградська	32	2,0	541	2,1
Луганська	48	2,9	1008	13,1
Львівська	31	1,4	853	3,4
Миколаївська	126	17,4	552	5,5
Одеська	375	38	1247	13
Полтавська	10	0,7	1037	6,4
Рівненська	8	1,2	559	2,2
Сумська	19	2,3	796	5,5
Тернопільська				
Харківська	70	7,9	926	9,5
Херсонська	165	22,3	568	16,3
Хмельницька			865	2,6
Черкаська	48	4,5	1038	4,1
Чернівецька	4	0,333	403	4,2
Чернігівська	30	3,2	560	4

Складено автором за матеріалами [23-49]

Обсяг наданих транспортних послуг

	Перевезення залізничним транспор- том млн. осіб	Перевезення дорожнім транспорто м, млн. осіб	Перевезення водним транспор- том, млн. осіб	Перевезення авіатранс- портом, млн. осіб	Діяльність транспортів, тис. грн.
АР Крим	23,5	166,5	72,6	13,1	1770893
Вінницька	16,8	109,8	6,2	7,2	864045,5
Волинська	5,4	130,2	-	2,9	615507,4
Дніпропетровська	37,9	341,9	0,8	17,7	2163996
Донецька	48,5	521,8	-	16,8	2790704
Житомирська	11,8	81,2	-	4,7	252593,3
Закарпатська	9,5	62,8	-	4,2	567049,5
Запорізька	17,3	107,1	0,3	10,2	625193,2
Івано-Франківська	6,1	81,2	-	6	370549,8
Київська	78,4	56,37	9,6	18,4	9171661
Кіровоградська	5,1	77,5	-	3,5	1193483
Луганська	12,8	312,2	-	10,4	781808,5
Львівська	30,6	211,1	-	8,3	2970903
Миколаївська	2,7	128	0,5	5,9	1133896
Одеська	17,9	213,1	0,098	9,1	5823493
Полтавська	16,7	142,5	-	6,7	453725,5
Рівненська	7,2	97,4	-	4,3	793974,2
Сумська	14,9	99,5	-	4,5	336875,3
Тернопільська	4,4	80,4	-	3,3	249338,1
Харківська	47,1	169,3	-	8,6	1396465
Херсонська	2,6	78,3	1,8	3,5	662151,6
Хмельницька	10,1	116,8	-	5,3	260387,7
Черкаська	5	102,8	-	5,2	596339,2
Чернівецька	2,3	34,7	-	2,9	1900940
Чернігівська	12,5	89,2	-	3,6	350521,7
Всього по Україні	447,1	3611,67	91,898	186,3	38096493

Складено автором за матеріалами [22]

Обсяги окремих наданих послуг та кількість ліцензіатів

	Кількість підприємств-ліцензіатів, що надавали послуги	Оренда машин та устаткування, тис. грн.	Діяльність готелів, тис. грн.	Організація подорожей, тис. грн.	Діяльність в сфері культури та спорту, відпочинку та розваг, тис. грн.
АР Крим	202	69195,1	699629,7	460094	215728,4
Вінницька	50	20469,6	16902,3	3586,8	28634,6
Волинська	48	20170,7	20711,5	2289,1	23856,9
Дніпропетровська	231	88551,4	83535,9	14474,1	231399,4
Донецька	251	449011	2099147	31656,2	348902,1
Житомирська	37	4152,6	6390,2	2244,5	44463,6
Закарпатська	49	13131,5	33472,7	14409,2	46894,4
Запорізька	125	16985,2	112785,2	15523,9	105270
Івано-Франківська	63	33243,6	23854,4	39644,3	33745
Київська	1102	309626	1092651	842730	4880651
Кіровоградська	28	9988,8	13693,2	932,6	23714,5
Луганська	96	7542,3	21039,4	2845,4	82373,5
Львівська	156	87074	104943,5	53597,3	252521
Миколаївська	59	15380,8	34004,8	5591,3	31705,1
Одеська	191	56782,6	180062	85280	323052,5
Полтавська	95	4794,8	31308,1	4036,3	61907,8
Рівненська	60	4450,1	15672,5	2721,6	37657,8
Сумська	59	4995,1	16969,3	3163,6	45416,2
Тернопільська	53	633,8	13156,7	4857,8	19889,7
Харківська	302	70849,7	60269	17644,3	232864,1
Херсонська	55	7289,8	82648,6	7203,1	46299,9
Хмельницька	64	3443,8	15070,8	4068,1	52141,1
Черкаська	70	705,7	13679,3	7122,6	60337,8
Чернівецька	46	3228,6	11253,2	16025,9	64182,2
Чернігівська	72	732,6	12324,6	3639,4	24488,3
Всього по Україні	3570	1302430	4815175	1645382	7318097

Складено автором за матеріалами [22]